

רב הארמון

סיפורים וזכרונות
של הגה"ח הרב יעקב לנדא ע"ה
מב"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע מליובאוויטש

פתח דבר

בלשון הכתוב "אורך ה' אלוקי בכל לבבי", "תרננה שפתי כי אזמרה לך", "וימלא פי תהלתך", הננו להודות, לרומם ולשבח להשם יתברך, על רוב טובו וחסדו הבלתי-גבוליים אשר גמל עלינו מיום עמדינו על דעתינו, ועתה זיכנו והגיענו ליום נישואי צאצאינו, בשעה טובה ומוצלחת. והננו תפילה לפני שוכן מעונה, כי כאשר גבר עלינו חסדו כן יהי לעולם, ותהי שמחתנו שמחת עולמים בגשמיות וברוחניות, ובטוב הנראה והנגלה.

כמנהג חסידים בדור האחרון, מיוסד על מנהג כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בתחנת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, מוגשת בזה תשורה לכל קרובינו וידידינו אשר הואילו לבוא ולשמח איתנו ביום שמחת לבבנו – קובץ "רב הארמון", ובו סיפורים וזכרונות של אבי סבו של החתן שי', הגה"ח הרב יעקב לנדא ע"ה, "רב הארמון" (כפי שכינהו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ראה להלן ע' 15) בבית כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ורב אב"ד דבני-ברק במשך יובל שנים – תרצ"ר-תשמ"ו.

מקור הסיפורים מרשימות אב החתן, המשפיע הרה"ח ר' שלמה זלמן שי' לנדא, אשר שמעם בצעירותו מפי סבו על מנת להעלותם על גבי הכתב, והשתרל במיוחד לדייק בכל פרט, רשימות אלו מתפרסמות כאן לראשונה.

אמנם, חלק מהסיפורים נדפסו בבימות שונות על-פי מקורות אחרים, אך רשימות אלו נתייחדו בסגנון, כאשר אף מופיעים בהם פרטים שלא הובאו במקורות האחרים שקיצרו, ואלו מעשירים את התמונה המלאה. כמובן, לעיתים ניספו כאן פרטים מאותם מקורות. בדרך כלל, ציינו הסיפורים שמקורם אינו ברשימות הנ"ל, לפעמים נכתבו הסיפורים כציטוט מפי הסבא ולעיתים בלשון נסתר, ועל-מנת שלא לפגום באותגטיות הרשימות, השתדלנו שלא לשנות את סגנון, למעט שינויי עריכה קלים כפי הנדרש.

סיפורים וזכרונות אלו, הבלולים רבות בציטוט לשון כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע כפי שנאמרה בשפת האידיש, נדפסים כאן עם תרגום ללה"ק – זאת למודעי כי התרגום הינו תרגום חופשי, ומטרתו היא לתת את האפשרות לדובר שפת לשון-הקודש לקרוא ב"זכרונות מכית רבי" אלו, המעוררים את רגש ההתקשרות לרבותינו נשיאינו, אשר כולם ענין והמשך אחד הם.

החומר המוגש בזה נלקט עליידי את החתן התי' יוסף יצחק שיי' לנדא,
תוצר והוכן לדפוס עליידי החתן שיי'.

השורה זו הינה תדפיס מתוך ספר מקיף על אבי סבו של החתן – הגה"ח
הרב יעקב לנדא ע"ה, הנמצא בשלבי עריכה ועתיד לצאת לאור בעז"ה.
© כל הזכויות שמורות, אין לעשות שימוש כלשהו בחומר ללא רשות בכתב.

בהודמנות זו אנו פונים בבקשה למי שיש בידו תמונות, מכתבים, מסמכים,
זכרונות וסיפורים אודות הגה"ח הרב יעקב לנדא ע"ה, נא ליצור קשר באימייל
ל: landarabbi@gmail.com כדי שנוכל בעז"ה להשתמש בחומרים אלו בספר
שייצא לאור. תודתנו נתנה מראש.

בחור הוספה הבאנו פרק קצר ובו זכרונות הרה"ח הרב אהרן מענדל חזן ע"ה,
אבי זקנתה של הכלה תח"י – מרת שמחה בת שבע מישולבין ע"ה, בהם מתאר
מעט ממסירות הנפש שנדרשה מהם מאחורי מסך הברזל על שמירת השבת.

וביום שמחת לבבנו, גביע הפילותינו ומשאלותינו מהשי"ת, אשר "מהרה
ישמע בהרי יהודה ובחצרות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה
גו', בביאת והתגלות משיח צדקנו במהרה בימינו ממש!

שלום דובער ורעייתו מישולבין
נחלת הר חביד, קרית מלאכי

שלמה זלמן ורעייתו לנדא
בני ברק

כ"ה כסלו, תש"ס או דתוכה, ה'תשע"ה
אור לכו' בסלו – יום היכנסו של הרכי הרש"ם ניצ' בכריתו של א"א
ספר חביד ב, ארצותקודש

סיפורים שסיפר סבי מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע

מרשימית אב החתן
המשפיע הרה"ח ר' שלמה זלמן שי' לנדא, נכדו הבכיר
של הגה"ח הרב יעקב לנדא ע"ה - רב החצר ברוסטוב

זכרונותיו של סבא מבית הרבי הרש"ב נ"ע

תמיד הייתי שייך לרבי

סבא ע"ה הגיע לליובאוויטש בהיותו בן ט"ז, והיה זה בשנת תרס"ח. המאמר הראשון ששמע מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היו ד"ה משכני תרס"ח. בדרך כלל כשבא בחור חדש לליובאוויטש, היה כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מקבלו לישיבה. כשסבא הגיע, לא היה אז הרבי הרי"צ נ"ע בישיבה, והרבי הרש"ב נ"ע כעצמו קיבלו וקירבו באהבה יתירה. וסבא אמר פעם: "איך בין אלע מאל געווען דער רבין'ס" (=תמיד הייתי שייך לרבי).

"כפסח אתה אצלנו"

בשנת תרע"ז (בתחילת התקרבותי לבית הרבי) אמר לי הרבי נ"ע: "פסח ביסטו ביי אונז" (=כפסח אתה אצלנו). ואז היו דוחק בכלים ושאלתי: "הרי יש דוחק בכלים", וענה לי: "דאס איז דיין געשעפט" (=וכי זהו עסקך ?).

בכל ביתי גאמן הוא

כשהרבי נ"ע הכין הושענות עבור כל המשפחה הכין גם עבורי, ונתן לי באומרו: "גא דיר א הושענא" (=קח בשבילך הושענא).

פעם כשהתחלתי לרדת במדרגות לכיון חדר, קרא לי הרבי נ"ע - זה הי' בזמן שחילק דמי הגוכה לנכדותיו - הראה לי מטבע של זהב ואמר לי: "האסט געזען דאס איז א מטבע פון..." [=אתה רואה, זוהי מטבע מ... (מאיזו מדינה זרה)].

לא משה ידו

הרבי נ"ע הלך פעם בחצר (עשו שם בית-כנסת לחודש תשרי) והיו שם מדרגות לעלות לביתו. כשרצה לעלות, הי' שם א' מתלמידי-התמימים שהושיט ידו לעזרה ושמט הרבי נ"ע את ידו ותפס את ידו.

כולם אהובים, כולם ברורים...

דרכו של הרבי נ"ע היתה שלא להקפיד על זמן תפילה, הוא היה מתפלל בחדרו לבד, והיה ממשיך להתפלל גם לאחר חצות, ובשבת קודש היה מסיים להתפלל בשעה חמש אחר הצהרים (את תפילתו התחיל בתשע וחצי בבוקר). פעם סבא הציץ דרך חור המנעול אל תוך החדר, וראה את הרבי נ"ע אומר בדביקות: "כולם אהובים כולם ברורים" כשדמעות זולגות על לחיו...

סבא סיפר שלא הי' מסוגל לעשות קידוש לפני שהרבי נ"ע עשה קידוש, ולמרות שיש דיוק אצל הרבי"ם לא להוציא אף אחד ידי-חובת קידוש מלבד הרבנית, הנה בכל שבת שאלו הרבי נ"ע האם עשה קידוש, וכשענה שלא, הוציאו ידי חובה.

אני ציניתי שישאלו איתך

בבית התחילו לשאול אצלי שאלות והייתי במבוכה כי לא ידעתי אם יש לי רשות לענות. והנה באחרון-של-פסח היתה שאלה על-דבר איזו רפואה בחדרו של הרבי נ"ע וגם הרבנית היתה שם, ואמרתי שהתחילו לשאול אותי שאלות, אולם אני יודע אם יש לי רשות לענות.

הרבנית צעלבה ואמרה לי: "ר' יעקב, איך וועל ניט פרעגן ביי וועמען. מען האט פיר ניט געהייסן" [=ר' יעקב, אני לא אשאל אצל מי שלא ציוו אותי].

ועינתי: "דאס איז צוויי באזונדערע זאכן, איר מעגט פרעגן וייל מען האט אייך געהייסן. אבער איך מעג פרעגן צי איך מעג ענטפערן" [=אלו ב' דברים נפרדים, לכם מותר לשאול כיון שציוו אתכם, אבל לי מותר לשאול אם מותר לי לענות].

התאמת

וענה הרבי נ"ע: "יע, יע, קענסט ענטפערן, איך האב געהייסן מען זאל ביי דיך פרעגן" [=כך, כן, אתה יכול לענות, אני ציוויתי שישאלו אותך].

הגיעו הדברים עד כדי כך שפעם הרבנית אמרה לי: "איר זייט דאך מער אוטוריטעט אין שטוב פון מיר" [=אתה הרי יותר 'בעל-הבית' בבית ממני. (כלומר שמתחשבים מאוד בדעתו)].

"בשבילי טיב שהוא כאן"

לסבא הי' חדר בדירתו של הרבי נ"ע, שם הי' יחד עם אחי הרבי, ר' מענדל ע"ה, וכשבאו חסידים, היו שמים אצלו את חפציהם, וסבא, שהי' מסודר מאוד בטבעו, סיפר על כך לרבי הרי"צ נ"ע, והרבי הרי"צ אמר זאת לרבי נ"ע, שענה: "אויב עם געפעלט ניט די קעסט, קען איך עם ארויס לאזן פון קעסט, אבער פון דעם וויינג וויל איך עם ניט ארויסלאזן" [=אם המזון לא מתאים לו אני יכול לותר על זה, אבל מן הדירה אינני רוצה לשחררו], "מיד איז גוט אז ער איז דא, וויל ער ארויס גיין, זאל ארויס גיין" [=בשבילי זה טוב שהוא כאן, אם הוא רוצה ללכת, הוא יכול ללכת].

"צ"ה טיב על ידיו"

בסעודה, בין הדגים לבשר היה הרבי נ"ע נוטל קצת את ידיו. לפני שבאתי היו שמים מים בכף והיה נוטל בעצמו, ולאחר מכן, כשהייתי בשולחן, הי' מגיש ידיו שאטול אותם¹. הרבי הרי"צ נ"ע אמר פעם: "דער ואס איז זוכה אפגיסן דעם טאטנ'ס הענט בין איך עם זייער מקנא נאר סאיז זיינע און מען קען דאס ביי עם ניט צונעמען" [=זה שזוכה ליטול את ידי אבא אני מאוד מקנא בו, אלא שזה שלו ואי אפשר לקחת זאת ממנו].

אינני יכול להפריד את יענק'ל ממני

משפחת גורארי' רצו שהרבי נ"ע ייסע לקונסטנטופל וזה הי' עוד קודם הבולשביקים. ואמר הרבי נ"ע לר' שמואל גורארי': "צווישן ערטער מוז איך האבן א פלאץ פאר יענקל אויך יענקל פון מיר קען איך ניט אפלאזן" [=בין כל

(1) וכן ביקש בצוואתו לכתוב על מצבתו: "יצק מים בפועל ממש עליידי כ"ק אדמו"ר מתורש"ב נ"ע"

המקומות לנסיעה אני מוכרח שיהי' מקום פנוי גם בשביל יענק'ל, את יענק'ל אינני יכול להשאיר ולהיפרד ממנו].

בכלל אף פעם לא אמר הרבי נ"ע שנוסעים, רק אמר: "אז עם וועט זיין א פערד וועט מען פארן, אז עם וועט זיין א פלאץ וועט מען פארן" [=כשיהי' סוס - ניסע, כשיהי' מקום - ניסע], אבל למעשה לא ניסע.

זהירות טמיראית עין של בביד

בקין של שנת תרע"ז היו בסלוויאנסק ושם הי' מקום רחצה, ופעם שאלני הרבי נ"ע: "דו באדט זיך"? [=אתה רוצה להתרחץ?] והבנתי שצריך לענות "כן", וכן עניתי, ואמר לי: "אפשר וועלן מיר גיין צוזאמען"? [=אולי נלך יחד?] וכן הי'.

באותו הזמן הי' פעם שבאתי ושאלני הרבי נ"ע: "דו האסט זיך שוין געבארן"? [=התרחצת כבר?] ועניתי שלא, ושאלני אחר-כך למה הראש רטוב? ועניתי שהסתפרתי והספר התיז נחל מסרים על השערות, ואמר לי: "ככה הם עושים"?

היינו, שרצה דווקא לדעת אם הנני רוצה ללכת להתרחץ, אבל לבקש לשמש וללוותו לא רצה, והקפיד גם שלא יראה לרבים כאילו אני משמשו.

שינוי הלשון הרגיל

כשהרבי נ"ע שלח אליי מברק שאבוא מהסיורים בשליחותו בתוך רוסיה, כתב ברוסית "פריזיאייטי" - "תבואו", לשון רבים [בגירסה אחרת: במקום "תבוא" כתב "לבוא" - "פריזעט"] והיינו, לשון של כבוד, כנראה כי המברק יחי' לעיני אנשי הדואר, ושלא יראו שאני בטל אצלו.

וכמו כן, פעם הי' רופא אצל הרבנית, וכיון שלי הייתה היכרות עם בעל בית המרקחת מאחר שבעבר הי' לי חדר אצלו, אני הייתי צריך ללכת לקחת ממנו את התרופות, וקרא לי הרבי נ"ע בשם "לנדא", כיון שהי' זה בפני הרופא, ולא קרא בשם הרגיל "יענק'ל", כנראה מהסיבה הנ"ל.

האיכל מתקדר...

פעם, כשדיברו הרבי נ"ע בסעודת ליל-שבת, סבא כמובן לא אכל באותו זמן.

ואחר-כך הרבי נ"ע אמר: "נו, עם ווערט קאלט דער עסן" ... [=נו, הרי האוכל מתקרר בינתיים...].

פעם אחרי התענית איתר סבא לבוא לאכול אחרי הצום ולא אכל עם כולם ואח"כ הוכיח אותו הרבי נ"ע על האיחור (מדוע עושה "סיגופים"...) וסבא אמר: "סאיז ניט מצד עבודה" [=זה לא מצד עבודה...].

מזמן לא התראינו

פעם הרבי נ"ע בא לחדרי למחרת צום גדלי' והבחין שעל השולחן היו מונחים דברי אוכל, ושאלני: "דאס איז דיין עסן"? [=זה האוכל שלך?]. וענית, שהביאו מאוחר ולכן נשאר, ואמר: "ביסט געבליבן ניט געגעסן? [=נשאר רעב? !], והוסיף: "נו מיר האבן שוין לאנג ניט געזען זיך" [=מזמן לא התראינו].

[ואע"פ שליווה את הרבי נ"ע לאמירת המאמר בראש-השנה, אבל הרבי נ"ע הי' אז בדביקות גדולה וזה לא נקרא "התראות"...].

בקשר להג"ל: סבא ע"ה התוועד פעם בקרית חב"ד בצפת עיה"ק. הי' זה מוצש"ק מברכים אלול, וסיפר בין הדברים שליווה את הרבי נ"ע לאמירת המאמר ביום השני של ראש-השנה, ואמר: "הרגשתי שאש קודש לזהט אותו" (והי' ניכר שלא רוצה לדבר על עצמו, אבל כדי להמחיש את הענין, הוסיף: "זאש קודש להט אותי").

הנעליים שלך הם היישר בח' שלי

בבדיקת חמץ ראה סבא שהנעליים שלו נקרעו, וכנראה בזמן הבדיקה פלט: "אוי ויי", והרבי הריי"צ שמע וסיפר לאביו הרבי נ"ע, ואחר כך הרבי נ"ע קרא לו, ואמר: "איך האב געהערט אז דיינע בתי רגליים זאיינען אריינגעפאלן א שבירה" [=שמעתי שהנעליים שלך נפלו בשבירה (כלומר, נקרעו)], ונתן לו 50 רובל לקנות נעליים חדשות.

ושאל הסבא: "סאיז דאך א גרויסער 'אוצ'ערעט"? [=הרי יש תור ארוך (בחנויות בערב יום-טוב)] וענה הרבי נ"ע: "איז מיט דעם אוצ'ערעט" [=אז עם התור]. והוסיף: "און מיין דאנק וועט זיין אז עם וועט זיין אף יום-טוב" [=והתודה שלי תהי' שהנעליים החדשות יהיו לחג].

האגדה למרנסרד בגשמייות

פעם אמר הרבי נ"ע לסבא שילך לקנות גפרורים כדי שימכור וירוח, ונתן לו 30000 רובל בהלוואה, בתנאי שאף אחד לא ידע מכך. הוא אכן קנה את הגפרורים והניחם אצל ר' יחיאל, שהיה ראש ישיבה קטנה בליובאוויטש והיתה לו חנות קטנה. לאחר מכן נודע לו שנגנב משם ארגז אחד של גפרורים והוא סיפר על-כך לרבי נ"ע, שהגיב: "אה, אה, ווי איז דאס עפעס געגאנוועט" ? ! [=איך קרה שנגנב ? !] וראו שממש דאג, היינו, שנגע לו מאוד.

י"י געיינט

בזמן שחלה הרבי נ"ע במחלתו האחרונה, אמר לבנו, הרבי הריי"צ נ"ע: "ווי קומט דאס אז איך בין ניט אינגאנצן און יענקל קומט ניט אריין" ? [=איך יתכן שאיני מרגיש טוב ויענקל לא נכנס ?], וענה הרבי הריי"צ: "דער זעלבער דאקטער וואס גייט צו דיר גייט עהם" [=אותו רופא שבא אליך, הולך גם אליי (היינו שגם הוא חולה)].

וסיפר הרבי הריי"צ: "דער טאטע האט געזאגט אסאך ווערטער, אבער איך האב ניט פארשטאנען, נאר דאס האב איך געהערט, אז ער האט געזאגט: דין געזונט" [=אבא אמר הרבה מילים, אולם לא הבנתי, ורק זאת שמעתי, שאמר: "שיהי בריא"].

אם הלב שלך רעני, אני מרופא

הרבי נ"ע פקד, אשר קודם שאני בא אל האפי" שלא יגעו בשום דבר – "איידער יענקל קומט זאל מען זיך ניט רוקן".

כשחזרתי אחרי אפיית המצות שאפיתי עבור הבית, שאלני הרבי נ"ע על-דבר האפי" האם היי הכל בסדר, ועניתי: "מיין הארץ איז רואיק" [=הלב שלי רגוע]. ואמר הרבי נ"ע: "אז דין הארץ איז רואיק בין איך צופרידן" [=אם הלב שלך רגע אני מרופא].

ופעם אמר אליי הרבי נ"ע, שתמיד היי שומע קריאת התורה מתוך החומש, אולם "מאז שהתחלתי לקרוא בתורה הנני סומך שהכל בסדר", והיי מסתכל בספר התורה בעת הקריאה.

חסר רק עצים ואבנים, אבל אתה כבר רב

בקיץ תרע"ט נסעו ר' זלמן הבלין והשוחט לקצור את השמורה ואז הלכתי
בחצר ופגש בי ר' זלמן הבלין ואמר לי שהרבי רוצה שגם אני אסע איתם.
וכשבאתי לחצר ישב הרבי נ"ע על הבאלקאן [=המרפסת] וקרא לי ואמר לי
שהוא רוצה שגם אני אסע איתם, אולם ראיתי - אני - שהם לא חשים בנח מכך
שצריך שאסע עימם, ונכנסתי לרבי נ"ע ואמרתי שכיון שבשבילם זה עלבון, אם-
כן, אולי אינו כדאי.

וענה: "נו, ואם זה כן, אבער איך וויל אזויי, א רב מאכט שמורה, און אז דו
וועסט פארן וועסטו טראכטן וועגן מיר, און זיי וועלן טראכטן וועגן זייער
עסק" [=אבל אני רוצה כך. רב עושה שמורה, וכשאתה תיסע תחשוב עליי והם
יחשבו על העסק שלהם].

ואמרתי: "נו, ואם איז שוין מיינע רבנות" [=נו, מה כבר הרבנות שלך].

וענה לי: "וואס הייסט, עס פעלט נאר עצים ואבנים, אבער א רב ביסטו" [=מה
זאת אומרת, חסר רק עצים ואבנים (כלומר, עיר עם קהילה), אבל הנך כבר רב].

שלא תהי' קורת רוח יותר מידי

כשבאו מסלויאנסק ביקש הרבי נ"ע שאשתדל שישחררו את כל החפצים
מיד בערב ושלא יישארו בתחנת הרכבת. התאמצתי והבאתי, נכנסו אז לדירה
חדשה וכשהכנסתי את החבילה עם הכתבים נשברה הזכוכית של הדלת, ואמר
הרבי נ"ע: "ווילע דו ביסט געווען זייער צופריידן וואס דיר האט זיך איינגעגעבן
ארויס נעמען די כתבים דערפאר איז דאס צובראכן" [=כיון שהיית מאוד שבע-
רצון שעלה בידך 'להוציא' את הכתבים, לכן זה נשבר (כלומר, כדי שלא תהי'
קורת רוח יותר מידי, ובזה התכוון להפיס דעתו על כך שנשבר)].

אימה ופחד

סבא סיפר שכשהיה הרבי פותח את הדלת, היתה נופלת עליו (על סבי) אימה
ופחד, ואמרה לו הרבנית: "וואס האט איר מורא פון עס, ער וועט אייך גאר ניט
טאן" [=מה אתה מפחד ממנו, הוא לא יעשה לך כלום].

יצע יבנה

פעם ישב סבא בסוכה והרבי נ"ע נכנס ואמר: "איך דארף האבן די סוכה אף א מינוט" [=אני צריך להיות בסוכה לדרקה], היינו שייצא מהסוכה, וממש לא עבד רגע וכבר יצא הרבי מהסוכה, וסבי שיער מה שזה: הרבי היה לוקח תרופה למעינים, וזה היה ממש א ברעקל [=בגודל מזערי, ממש נקודה] וגם לזה היה צריך את הסוכה וכדי שלא ידאג שהוא מהדר לקחת זאת בסוכה, ביקש ממנו שייצא.

בסוכות באחת השנים, לא הגיעו יותר משני אתרוגים, ולא היו לציבור על מה לברך. הרבי נ"ע נתן אתרוג אחד לסבא ואמר: "אתה תנעל את הדלת ותעשה נענועים, ואחר כך תשב ותתן לציבור לברך, אבל בלי נענועים" (הרבי חשש לשלמות האתרוג). לשנה אחרת הגיע רק אתרוג אחד, ואז הרבי בעצמו ישב ותתן לציבור לברך. באותה שנה הרבי התפלל הלל והושענות לפני העמוד כיון שהיו רק אתרוג אחד.

ליתר על הקניצים...

ביום א' בסוכות באחת השנים הלכתי יחד עם הרבי נ"ע למקוה, וכמובן שלא נכנסתי, גם לא לבור המקוה שלידה. אחר כך שאלני הרבי נ"ע האם הלכתי למקוה השני, ועניתי שלא. ואמר: "ווי איז דאס רעכט דעם ערשטן טאג סוכות ניט געייצן אין מקוה. האסט געדארפט מאכן וויניקער קונצן און אריינגיין" [=איך עולה על דעתך לא ללכת למקוה ביום הראשון של סוכות, היית צריך לעשות פחות קונצים ולהיכנס...].

החיסרון שלך

פעם אמר לי הרבי נ"ע: "דיין חיסרון איז אז דו ביסט יענעם מבטל אין הארצן. אז דו זאגט אפילו גארניט, פילט דאס יענער אין הארצן [=החיסרון שלך הוא שכשאתה מבטל מישהו בלבך, אפילו שאתה לא אומר כלום, זה נרגש אצל השני בלב]. (או בנוסף אחר: "אז דו האלסט ניט פון יענעם דארף ער דאס זען אף דיין פנים" [=החיסרון שלך הוא שכשאתה לא מחזיק ממישהו, הוא צריך לראות זאת על הפנים שלך...]).

בשליחות הרבי מול שתי אקדחיים

בזמן הבולשביקים שלחני הרבי נ"ע באומרו שצריכים לצאת לרחוב ולראות מה קורה, אולי יש איזו טלגרמה (מה שהיו מדפיסים ידיעות מהמצב), והלכתי. בדרך פגשו בי שניים מחילי הבולשביקים והעמידו אקדחיים משני צידי גופי ושאלו: "מדוע אתה מסתובב כל-כך מאוחר, האם אינך יודע שזה אסור?"

והיפשו בחפציי שהיו על גופי ומצאו את המגבת מהמקוה ולאחר-מכן שילחוני ולא נגעו בי לרעה (סבא סיפר תמיד שלמרות ששמו 2 אקדחיים מולו לא פחד כלל, והי' בטוח בכח השליחות של הרבי שבודאי לא יינזק).

"לעצמי אינני יודע מעניינים גשמיים"

פעם ביקש סבי מהרבי בנוגע לדפוס: "דער רבי זאל זעך מעהרר מישן אין דעם" [=שהרבי יתערב בזה] (הרבי קנה דפוס בכדי להדפיס סידורים וסבי היה בתוך הענין וחשב שכדאי שהרבי יתערב יותר).

וענה הרבי: "הערסטו יענק'ל, מיר האבן אמאל געהנדלט האלץ מיט שמעון יעקבסון, איך קען ניט זאגן אף זיך אז איך האב פראסטע קאפף, איך קען דאס ניט ניט זאגט, און וויפל שמעון יעקבסון האט זעך ניט געמאטערט אריין צולייגן מיר און קאף וויפל סאז'שן האלץ גייט אריין אין א וואגאן און איך האב ניט פארשטאנען, אבער דאכט'זיך ער האט שוין מיר אריינגעלייגט אין קאפ, פרעג ביי מיר ווידער וויפל סאז'שן האלץ גייט אריין אין א וואגאן און איך וויס ניט – ועשה עם ידו – אז איך בין ניט דארטן, א תרוץ א ייד גייט אריין און פרעגט ענטפערטמען איהם אבער פאר זיך וויס איך גארניט".

[תשמע יענק'ל, פעם היו לנו עסקים עם עצים (אחרי הסתלקות הרבי מהר"ש) ויהודי בשם שמעון יעקבסון ניהל את המסחר (עם העצים כדי לפרנס את משפחת בית הרבי). אינני יכול לומר על עצמי שיש לי ראש פשוט ולמרות שיש לי כישרונות להבין, הנה בכל זאת כשמעון יעקבסון התייגע לנסות להסביר לי כמה מדות עץ נכנסים בקרון רכבת, אני לא הבנתי. ולכאורה כבר הסביר לי היטב, אך תשאל אותי כמה מדות עץ נכנסים בקרון ואני לא יודע – ועשה עם ידו – מכיון שאני לא שם (כלומר, שאינו מונח בעניני עולם-הזה). רק כשיהודי נכנס ליחידות ושואל, ה' עוזר לענות לו, אבל לעצמי אינני יודע כלל (מעניני גשמיים)].

בפטרבורג הי' בממשלה יהודי בשם אוצ'ניי יעבריי, והוא הביא לרבי נ"ע גדייה תלומה מהצאר על כל יהודי רוסייה. התחיל הרבי נ"ע לבדוק את ציצייותיו ואמר שזו סגולה לבטל גדרות רעות. אחר-כך אמר: "ווי נעמט מען איצטער דעם בח סון דעם אלטן רביין וואס האט גאזאגט" [=מהיכן לוקחים עכשיו את הכח של כ"ק אדמו"ר הזקן, שאמר] "נפול תפול נפוליון תפול"...

בפורים קרא בעצמו את המגילה, מה שלא הי' עד אז אף פעם, ובלילה של מוצאי פורים פרצה הרזולוציא [=המהפכה], ולקול הידיעות עמד הרבי נ"ע על-יד האשנב ועל כל יר' אמר: "זה שלוחי ה'", ולבסוף הרגו את הצאר ניקולאי.

באותו זמן, לפני שנסע הרבי נ"ע לפטרבורג, אמר מאמר מפליא וללא המשך למדובר במאמר, הזכיר מ"ז"ל: "דרכן של רשעים לרדות במקל" וכו'. ר' ירוחם גארליק ע"ה ואני, התפלאנו על הקטע הזה, ואחרי הרזולוציא קראנו לו בינינו: "דער רוזלוציונער מאמר" [=מאמר המהפכה].

[המאמר הוא מפרשת וארא תרע"ז, ד"ה ראה נתתיך, ע' קכט. ועיי"ש בע' קלג בהגונע להג"ל, כשמתחיל "ועד"ל מ"ש ראה נתתיך אלקים לפרעה"...].

(2) וראה שיתח כ"ק אדמו"ר נשיא ריזני בהתערבות ש"פ וארא תשמ"ב (התערבות השמ"ב ח"ב ע' 146 - בלתי מוגה) בקשר לסיום כתיבת ספרותורה הכללי: "מאחר שעי' הפעולה רסיום כתיבת הספר תורה חופנים את כל סדר ההשתלשלות - מוכן בפשטות שעי"ז שוברים ומבטלים את תוקף הקליפה האימת העולם.

וכפי שמבאר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע במאמר דש"פ וארא (ד"ה ויאמר ה') אל משה ראה נתתיך אלקים לפרעה גו' - רשנת עזרית) שהקב"ה נתן למשה לשבור קליפת פרעה ולהאכידו כו' בעודו בתקפו ובשלימות כו". וכשם שאמר הקב"ה לאיוב (כ, יא"ב) "ראה כל גאה והשפילתו גו' וחדון רשעים תחתם", היינו, שההשפלה והשכירה נפעלת בעודו בתקפו ובשלימותו.

וזו הקשר גם עם סיום כתיבת הס"ת שנערך ביום ראשון דפ' בא אל פרעה - כמבואר לעיל שהקב"ה נתן למשה נחמת כח מיוחדת שלא יפחד מפני פרעה, "התצנים הגדול הרובץ בתוך יאורד", ואורבא: שישבו ויבטל את קליפת פרעה.

יבזה ישנו דבר פלא: במאמר הג"ל מבואר אודות שכירת וביטול הקליפה ע"י משה רבינו - "ראה נתתיך אלקים לפרעה", "שופט ויודע לרדותו במכות ויסורין" (פרש"י עה"פ) ומבאר "שזוהו באמת ענין פלא, ופרעה הי' קליפת קשה, והי' כתיקף השלימות... ונתן הקב"ה כח למשה להיות אלקים לפרעה, שופט ויודע, לשובו בעודו בתקפו כו". תד"ו מבאר שם "שרשבי" והצדיקים שכורגא ח, בכתם היפיל את הרשעים, שזו המדינת משה "נתתיך אלקים כו".

התאחדות

בימיו של הרבי נ"ע בעיר רוסטוב, אמר כ"ק אדמו"ר מוהר"י צ"ע לאביו הרבי נ"ע: "רב הארמון (דהיינו סבא, שהי' רב החצר) צריך ישועה" (בנושא הניירות והצבא). הרבי נ"ע השיב: "ווער, ר' יעקב? עהר איז אכשרער" [=הוא כשר]. הדברים יצאו מפי הרבי וסבא ידע שאין לו יותר מה לחשוש מהשלטונות, וזה נתן לו את החוזק והאומץ ללכת במסירות נפש על עניני היהדות למרות הסכנה.

ישיעה בלשכת הגייס'

כשסבי הגיע לרוסטוב בחרף תרע"ו, הגיע עם פספורט שבו נכתב שנבדק לצבא בשנת 1902 והינו בעל תעודת צבא לבנה, כלומר עם פטור. אך בזמן המלחמה יצא צו של 'הלבנים' שגם אלה שיש להם תעודת פטור מהצבא, כמו סבי, נקראים לבדיקה שנית.

סבי נכנס להרבי נ"ע והרבי אמר לו שיתייצב עם הפספורט האמיתי, לפיו הי' עריק הרבה זמן. אחר כך אמר הרבי לסבי שישאל יונגערמאן [=אברך] אחד שבא מפעדאססיא היכן יותר טוב להתייצב, בפעדאססיא או בסימפרופל (כי ברוסיה יכלו להתייצב היכן שרצו).

ושאל את היונגרמאן ואמר שבסימפרופל אי אפשר בשום אופן להשתחרר, ובפעדאססיא עוד אפשר באמצעות כסף וכו'. הרבי נ"ע לא שאלו אחר כך על זה, ולכן גם הוא לא הלך למסור תשובת היונגרמאן ההוא.

אחרי כמה זמן שאלו הרבי: "גו, מה אמר היונגרמאן ההוא? וענה. ועל זה אמר הרבי: "אה, איך האלט נאך פון די כללים! דארטן אין סימפרופל איז דא

הגת, באותו פרק זמן שבו נאמר מאמר הנ"ל עלידי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע - מת ניקולאי שהי' מושל עריץ כו'! ישנם חסידים שלא שמו לב לקשר המאורעות כו', [ובפרט שענין זה נתבאר רק בהתחלת וסיים המאמר, ואין זה חלק השייך לתוכן כללות המאמר] אבל החסידים שדייקו בכל פרט כו', הבישו וידעו ששכירת וכיטול הקליפה דניקולאי היתה עלידי אמירת מאמר זה... עד כאן מההתחזקות.

ופלא נפלא, שמיד לאחר אמירת שיחה זו עלידי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, מת ברוסיה גוי בשם יוסלוב שהי' צורר יהודים!

(3) השווה למופיע במכתבו לרבי מיוס ד' אייר תש"ל (גאון יעקב ע' 126).

אונזערער א שוחט" [=אני לא אחוז מהכללים, שם בסימפרופל ישנו שוחט משלנו. - והיינו, שהרבי ג"ע ביטל את דברי האברך, ואינו מחזיק מהכללים הללו לגבי סימפרופל או פעדאססיא, ואדרבא, בסימפרופל ישנו שו"ב חסידי ואס"כ דוקא שם יותר טוב. מה הקשר בין השוחט ללשכת הגיוס לא ידע, אבל כך אמר הרבי]. והוסיף הרבי: "און מיר וועלן ריידען" [=ואנחנו עוד נדבר - היינו, בהנוגע לפועל ממש].

לאחר זמן שאל את הרבי על אחיו הצעיר, ר' הלל, שהי' בעיר מולדתו קורניץ, בפלך ווילנא, והי' עריק במלוא מובן המילה, וכבר הי' קשה להיות שם במצב כזה, ואמר לו הרבי שיבריק לאחיו שיבוא לרוסטוב.

אחיו היה בלי תעודות לגמרי, וברכבת היו בודקים תעודות של הצבא, אולם הרבי אמר, וממילא שלח לו כן, ומאוחר יותר הלך לתחנת הרכבת לראות את הפלא הזה, איך שאחיו מגיע. ואחיו אכן הגיע, ושאלו סבי: "איך הצלחת עם הבדיקות?"

ענה לו אחיו שכשהגיע המברק הבין שזה מהרבי ולכן נסע, וכשביקשו את התעודות, התחיל לחפש בכיסים כאילו באמת יש לו תעודות, והלכו ממנו, וכך, תודה לא-ל, הסתדר.

אחיו נכנס ליחידות לרבי ג"ע במוצאי-שבת, וסבי אמר לאחיו שאם הרבי ישאל עליו יאמר שהוא עומד מאחורי הדלת, כי סבי היה צריך להתייצב ועדיין לא ידע מה יעשה, ולמחרת היה צריך הרבי לגסוע לפטרבורג.

ואכן הוא רואה שאחיו חוזר וקורא לו בשם הרבי. הוא נכנס והרבי אומר לו: "בנוגע לאחיק אמרתי שיגש ביחד עם אמך (שבאה איתו) לרופא". ובנוגע לסבי הרבי לא הזכיר, ולכן סבי לא העיז לשאול, אלא רק אמר תוך כדי היציאה: "פאר מיר איז מסתמא איצטער ניט די צייט" [=בשבילי מסתמא עכשוו לא הזמן]. ואמר הרבי: "ניין" [=לא].

"צאו, ולמחרת כשישב סבי במטבת לשתות תה, קרא לו הרבי ואמר לו: "וועגן דיר האב איך געוולאט זאגן זאלסט פארן אין סימפרופל! און גלייך" [=בנוגע אליך רציתי לומר שתסע לסימפרופל ומיד!], ונתן לו 500 רובל, אם יצטרך לשלם לרופא.

אחר כך ליווה סבי את הרבי לרכבת לפטרבורג, ולפני שהרבי נסע, שאל את

הרבי האם צריך להבריך מסימפרופל כשישתחרר, ואמר הרבי שלא (היינו)
שהרבי הי' בטוח שהכל יסתדר).

סבי נסע לסימפרופל והיות והרבי אמר "מיר האבן דארטן א שוחט" [=יש
לנו שם שוחט], על-כן נכנס לשוחט. השוחט לא ידע מה לעשות אך כיון שהרבי
שלח לשם, לכן יצר קשר עם שתדלן אחד שינסה לעזור, והוא דיבר עם רופא
שמתעסק בלשכת הגיוס ושילם לו כסף.

הרבי אמר לו שיתייצב דווקא עם הפספורט שבו נראה יותר צעיר (היה לו
שניים ובא' עם גיל יותר מבוגר) ולפי זה הוא עריק, ולכן כשתפסו שהוא עריק
- אסרוהו. במאסר שמע שיש אסירים שמחכים הרבה זמן, ולמרות זאת לא דאג
כלל וסמך על מה שהרבי אמר. תודה לא-ל למחרת הוציאו אותו והעמידוהו
בתור ללשכת הגיוס, אך באותו יום לא הגיע תורו.

למחרת בא השתדלן והודיע שהרופא ששילם לו כסף, לא יוכל להיות בלשכת
הגיוס מחר, מכיון שנהרג מישהו מחוץ לעיר והוא היה צריך לנסוע לשם. ואף
שלכאורה לא היה מה לנסוע ללשכת הגיוס, אך מכיוון שהרבי אמר, בטח ונסע.

כשעמד בתור, שמע איך שהגויים אומרים ביניהם: "רק שלא יהיה
האיספראוויניק" (מפקד חקיף שכולם פחדו ממנו). דוקא כשהתקרב תורו, הגיע
אותו איספראוויניק.

לפניו בתור עמד גוי אחד שרגליו היו עקומות, ואמרו לו לילך כדי לראות
אם יכול לילך, וסבי חשב שאמרו לגוי שילך לביתו ושהגיע תורו, והתקדם כדי
לגשת, וצעק עליו האיספראוויניק שיעמוד! בדיוק כשהגיע תורו, ניגש מישהו
ואמר לאיספראוויניק משהו באוזן, והוא שאל: "טליפאן"? ! והלך.

באותו רגע בא פקיד אחר והסבא עבר וקיבל תעודת פטור ונסע חזרה לעת ערב
בשמחה רבה עם תעודת השחרור.

אחרי המהפכה הראשונה, כשקמה הממשלה הזמנית, יצא בתחילת הקיץ צו
שכל מי שנבדק אחרי תאריך מסויים צריך לעבור בדיקה מחדש.

כשהסבא התלווה אז פעם לרבי ג"ע, אמר לו: "ברוך השם שעברת קודם לכן,
ואתה פטור עכשיו". ורק אז הבין שזו היתה הדחיפות כשציווהו הרבי ג"ע לנסוע
לסימפרופל בו ביום ומיד...

י"א להיות שיטה, להיות עם הרבי

בסעודת י"ט כסליו עטר"ת או תר"פ, פתאום התחיל הרבי נ"ע לומר: "דער עיקר אז מען זאל קיין נאָר ניט זיין, און באמת א חסיד א נאָר איז גאָר שווער אויס צומאלן" [=העיקר שלא להיות שוטה, והאמת היא שחסיד שוטה קשה לצייר].

ושאל ר' ישראל געוולער ע"ה: "א מאל האט מען דאך גירעט אז א נאָר איז א מעלה"? [=פעם הרי דובר ששוטה הוא מעלה?].

והשיב הרבי נ"ע: "יענער נאָר איז א קלוגער, א נאָר טייג ניט, דער עיקר איז אז מען זאל קיין נאָר ניט זיין" [=השוטה ההוא הינו פיקח, להיות שוטה כפשוטו אין זה יאה, העיקר שלא להיות שוטה].

והוסיף הרבי נ"ע: "דארטן זאל מען זיך בעטן צום רבי'ן, איך וויס קיינעם ניט, נאָר מיין רבי'ן, אונזערע רבי'ים" [=שם (בעזה"ב) תבקשו להגיע לרבי, אינו מכיר אף אחד, רק את הרבי שלי, הרבי'ים שלנו].

ושאל ר' זלמן הבלק ע"ה (שישב בקצה השולחן תעמד על רגליו כשהוא סמוך כולו מהתרגשות): "מיר וועלן די טיר ניט טערפן" [=אנחנו לא נמצא את הדלת].

והשיב הרבי נ"ע: "נישקאשע, נישקאשע, איר וועלט טרעפן" [=אל דאגה, אל דאגה, אתם תמצאו].

עמדתי ליד הרבי. הרכנתי ראשי ושאלתי: "וואס וועט מען טאן אז מען וועט פרעגן וואס פאָר א מחותן ביזטו צום רבי'ן, דו האסט געטאן וואס דער רבי האט געהייסן"? [=מה יעשו כשישאלו איזו שייכות יש לך (איזה "מחותן" אתה) עם הרבי, האם עשית מה שהרבי צוה?].

וענה הרבי נ"ע: "וואס מיינסטו דראפמען טאקע פאלגן" [=אלא מה אתה סבור? צריכים באמת לציית (לדברי הרבי)].

[וכיון שהרבי הבין שמענה זה ישבור את נפשו - כי מי הוא זה אשר מצוית

4) הספק הוא מכיון שלפי זכרוני היה זה בשנת תר"פ, אולם הרה"ח ר' אלחנן פרידמאן אמר שהוא גם כי שפע זאת מהרבי והוא לא היה אצל הרבי בשנת תר"פ אלא בשנת תרע"ט

5) ראה תולדותיו של משפיע (תשורה, השנה"ח) - "כשהרה"ח ר' שאול יצחק זילין נסטר דשתתפו כמלוייתו כל זקני ורבני אנ"ש בעת הוצאת המיטה מהבית, אמר הגה"ח רבי יעקב לנדא (וכה של בני ברק) את דגוסת הודיע: "שאו"ל בער, ואלסט זאך בעטן צום רעבי'ן" [=שאו"ל יצחק, תבקש להגיע ליובן

בשלימות ממש] כרגע הסב פניו הק' אליי שנית ואמר ברכות: "סתדעסטוגעגן
א רביין האט מען, איך בין געווען מיט עם צוזאמען, איך האב געהערט פון עם
תורה, איך האב געלערנט זיינע חסידות, א רביין האט מען" [=מכל-מקום ישנו
קשר לרבי, הייתי איתו בצוותא, שמעתי ממנו תורה, למדתי את החסידות שלו,
אם כן ישנו קשר לרבי].

(הלשון מדוייק: "געהערט פון עם תורה" - כנראה בחיים חיותו בעלמא הדין,
"געלערנט זיינע חסידות" - אחרי הסתלקותו).

פורים תר"פ

בפורים תר"פ היו גילויים גדולים. עד אז הי' מוכרח שהכל יהי' בצינעה מפני
גזירות הבולשביקים שאסרו לקיים כינוס של רבים וכו', ואילו בסעודת פורים
אמר שינגנו וכו'.

תמיד היה מעמיד קערה שנקראת 'קופת רבינו', והיה שם אחד שנקרא העכער
(אחר כך נעשה חותגו של ר' בערל ריבקיין) ונתן את כל ארנקו לרבי, והרבי
בדק בכל החלקים של הארנק וממקום אחד הוציא אלף רובל והחזיר לו את
השאר, ואמר: "זה שלכם". עוד אחד בשם הערשבערג רצה גם כן לתת והרבי
לא רצה. היו עוד כמה גבירים שרצו לתת אחר-כך, ואמר הרבי ג"ע: "איצטער
איז צו שפעט" [=עכשיו מידי מאוחר (והיינו, שצריך "קבלת עול" בזמן שהרבי
מבקש)].

בזמן שדיבר חסידות - המאמר ד"ה והיה כאשר ידים משה ידו וגבר ישראל,
אמר כמה פעמים: "הערט זיך איין מען רעדט א ענין פנימי ואס נייט אלע מאל
רעדט מען דאס" [=תקשיבו, מדברים ענין פנימי שלא תמיד מדברים].

6) השווה למוסיע במכתבו לרבי מתאריך כד"ח אייר תשל"ל - גאון יעקב, ע' 111 ואילך.
7) השווה למוסיע באשכבתא רביי, "החסידים הרבים שהסבו סביב שולחן התנועות הגדול בביתו
של ר' אדמו"ר הרי"ב בתג הפורים תר"פ, לא ידעו כי התנועות זו היא כעין התנועות פרידה,
שכן כל פרשת התנועות זו, לא בפני טבע הייתה... הימים - ימי רדיפה ומצוק מצד הבולשביקים
שהחלו להטיל את חיתתם על ארצות רוסיה הגדולה... נציגי השלטון הגיעו לביתו של אדמו"ר הרי"ב
כעצומה של התנועות, אך הוא ענה להם ברורות כי אינו מתפעל מהם, והמשיך מיד בהתנועות
כאילו אינם בנמצא. כשבנו, אדמו"ר הרי"ב, הביע את חששו מפניהם, הודרו אביו להשיקשקש את הווי
כמעט כל הלילה נמשכה התנועות השמחה והמיוחדת, שבמהלכה חשף הרבי את זרוע קידשו כנגד
אשוי השלטון..."

טוב לא הרגיש טוב (כבר החלה להתפתח מחלתו דאז). היה חס באופן יוצא
מן הכלל ואפילו הקירות הזיעו. הוא עמד בשורה הראשונה, אפילו לפני הרבי
הקודם, והרבי הקודם ראה שהוא רוצה לצאת מהשורה, ודחפו שלא יצא. וסבי
הפנה ראשו להביט לכיוון החלק כדי לראות אם יש אורה.

ואמר הרבי באמצע המאמר: "א, ער קוקט שוין א הין, טאמער רעדט מען
אזאך ואס ער האט איין מאל געהערט, דארף ער ניט הערן, ביי אונז איז ניט אזוי
גיווען, אז מיר האבן געהערט פון טאטן איין מאל, א צוויטע מאל און א דריטע
מאל איז גיווען די זעלבע זאך יעדער מאל ויילע ואס דער משפיע גיט דעם מקבל
האט דער מקבל ניט און דער משפיע גיט דעם מקבל יעדער מאל א נייעם חיות".

[א! הוא מסתכל לשם, מכיון שמדברים ענין שהוא שמע פעם, הוא לא צריך
לשמוע. אצלנו לא הי' כך. כששמענו מהאבא (הרבי מהר"ש ג"ע) פעם אחת,
פעם שני' ופעם שלישית, הי' זה כל פעם באותה הקשבה כמו בפעם הראשונה,
כיון שמה שהמשפיע נותן למקבל, אין למקבל, והמשפיע נותן בכל פעם חיות
חדשה].

באמצע המאמר נכנסו הבולשביקים לחיפוש והי' רעש בכניסה מאחורי החדר
הזה, שמעו רעש של תזוזה, ויצא אחד לדבר עימם, ואמר להם שהרבי מדבר
ואי אפשר להיכנס, והבולשביקים בדקו את הניירות של כמה מהבחורים בחדר
הכניסה ואמרו שיבואו אחר כך.

אחרי המאמר פנה הרבי לסבי ושאל: "וואס איז דארטן גיווען"? [=מה הי'
שם?] וענה: "איך וייס ניט" [=אני לא יודע], ואמר הרבי: "דא ביסט דאך ניט
גיווען, פארוואס וייסטו ניט ואס דארטן איז גיווען"? [=כאן הי' לא היית,
ימדוע איך יודע מה הי' שם? (והיינו, שלא הקשיב למאמר כי לא הרגיש טוב)].

בוטן שאמר הרבי מאמר ראו שמרגיש אפילו מחשבה קטנה (תמיד) לא
זויקא און כי הי' רצו לא לאבד אף מילה ואם חשבו על מילה קודמת, חיבין
דביט וגם כאן ראה שפנה לחלון, וענה סבי: "אז איך האב זען געפילט ניט גוט"
[=לא הרגשתי טוב].

ואחרי כך באו שוב הבולשביקים, ועוד לא נכנסו לחדר הגדול. על השולחן
עמדה הקערה עם הכסף, והרבי הקודם חישש ולקח מפית וכיסה את הקערה. אך
הרבי ג"ע הסיר המפית מעל הכסף, ואמר לו: "יוסף יצחק, איך האב קיין מורא
ניט, איך וועל גאנץ זיין, מיר וועלן גאנץ זיין, און איך וועל גאנץ זיין ניט ווען

התאחדות

איך וועל ליגן ביי מיר אין קאבינעט נאר מיט מיין גאנצע יציאה און התפשטות
 אוי שטייט ביי מיר אין הרגש הלב (ובזמן שאמר זה שם ידו על ליבו). דו האסט
 דאך גיזען אז סאיז גיווען א קטרוג איז גיווען וער אז האט זעך איינגעשטעלט.
 [=יוסף יצחק, אני לא מפחד, אני אהי שלם, אנחנו נהי שלמים, ואני אהי
 שלם לא כאשר הנני נמצא בחדרי הפרטי (חדר היחידות), אלא עם כל היציאה
 והתפשטות, כך זה אצלי בהרגש הלב (ובזמן שאמר זה שם ידו על ליבו). הרי
 ראית שכשהי קטרוג הי' מי שנעמד בתוקף למנוע זאת].

(מה שאמר "סאיז גיווען וער עם האט זעך איינגעשטעלט" [=שהי' מי שנעמד
 למנוע את הקטרוג] זה סיפור בפני עצמו: בזמן שהבולשביקים נכנסו לאזור,
 חיפשו עצמם חדרים היכן לגור, ונכנסו לבית הרבי שניים וביקשו חדר, והרבי
 הקודם נבהל. אחד הבולשביקים ראה שנבהל ואמר לו ביידיש: "גיט מיר א חדר,
 דעם גוי וועל איך אוועקשיקן" [=תנו לי חדר, את הגוי אשלח]. השני שהי' גוי,
 ואמר לו הראשון: "אתה לך למקום אחר, אני נשאר כאן".

מכאן (עד ההסתלקות) עבר הגהה של סבי

היהודי הזה הי' השופט הראשי (ראש הטריבונאל) ושמו הי' חורין בחור
 מעיירה קריסלאווע, והגוי הי' החוקר של הטריבונאל. "חורין" נשאר שם
 והתיידד טוב מאוד. פעם בבוקר ישב עם הרבי הקודם לשתות תה וסבי נכנס
 ואמר לו הרבי הקודם: "הערט זעך איין ואס החבר חורין דערציילט" [=תקשיב
 מה שחבר חורין מספר], וסבי שאל: "מה?" ואמר חורין: "ניטא ואס צו מאכן
 קיין ענין" [=אין מה לעשות ענין], ואמר סבי שרוצה לדעת.

חורין סיפר שהגוי הוא נכנס אליו, ואמר לו: "אתה יודע היכן אתה נמצא? ו
 אתה נמצא אצל הקונטרוליציונעריס [=המתנגדים למהפכה] הגדולים - זה
 המתנגדים הגדולים של הבולשביקים". שאלו חורין: "מאין אתה יודע?" ואמר
 לו הגוי: "בזמן שהבולשביקים נחלו מפלה ליד עיר גדולה, רעדו כאן כל הלילה.
 אמר לו חורין: "אתה טיפש, ודאי הגוי המאריך שלך הוא הגילתם כישלון ורוצח
 להטב את השומת לבך ממנו, יש אצל היהודים חג (שמחת תורה) שרוקרים ואין
 לזה קשר לבולשביקים".

וזה היחה כוונת הרבי שאמר: "אז סאיז גיווען וער עם האט זעך איינגעשטעלט"
 [=שהי' מי שביטל את הקיטרוג (והיינו, שהקב"ה עזר לבטל את הקטרוג)].

ואמר לו הרבי הקודם: "טאטע זיי גייען צו דיר אין קאבינעט" [=אבא! הם
הולכים לחדר הפרטי שלך (חדר היחידות)!], ואמר לו הרבי: "זיי גייען צו מיר
אין קאבינעט דארטן וועלן זיי גאר בטל ווערן מידארף זאגן חסידות וועט קליפה
בטל ווערן" [=הם הולכים לחדרי (חדר היחידות) שם הם יתבטלו לגמרי. צריכים
להגיד חסידות, אזי הקליפה תבטל].

והתחיל לומר את המאמר "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אוכד קץ שם
לחושך". תמיד הי' שם כובע ואבנט, סבי היה נותן לו את האבנט, וכאן ישב בלי
אבנט ובלי כובע והתחיל לומר את המאמר.

אחרי ההתווערות, עוד בהיותו קרוב לשולחן, קודם ברכת המזון, התכופף
סבי ואמר: "היינטיקער פורים איז דאך גיווען ניט קיין געריכטער (מפני שחשבו
שהרבי ייסע!) דער אייבערשטער זאל געבן אז אונזער עולם זאל זיין אלע מאל
לעבן אייך" [=הפורים השנה הי' לא מתוכנן (מפני שחשבו שהרבי ייסע) הקב"ה
יעזור שהקהל שלנו - אנ"ש - יהיו תמיד לידכם (ליד הרבי)]. והרבי הסב ראשו
הק' אליו ואמר: "דער אייבערשטער זאל געבן אז ראו זיי זאלן זיין אלן זיי שטיין
אין א קירוב רוחני צו מיר" [=הקב"ה יעזור שהיכן שיהיו, שיעמדו בקירוב רוחני
אליו].

התבלבל סבי מאוד לשמע דברים אלה מפי קרשו, וכמש השתפכה עליו נפשו.
חיו לא עלה על מחשבתו ענין של הסתלקות, אלא חשב שעוד יש תכנית לנסוע.
יפנה שוב סבי ואמר: "זע, אבער מדארף אז אין מקום גשמי זאל מען אייך זיין
לעבן אייך" [=כן, אבל צריכים שגם במקום גשמי נהי' לידכם (ליד הרבי)], ופנה
הרבי עם ראשו הק' ועשה תנועה עם ידו השמאלית: "אין א קירוב רוחני זאלן זיי
שטיין צו מיר" [=בקירוב רוחני שיעמדו אלי].

אחר כך נכנס סבי עם הרבי לחדרו ואסף את הכסף מהקערה והכניס לחדרו
של הרבי, ושאל סבי: איך האב גיזען אז אייך איז גיווען ניט גוט? [=ראיתי
שדרגשתם לא טוב] וענה: "דיר איז דאך אייך גיווען ניט גוט באמת האב איך

א. בסכתו לרבי סבורות איך השיל (גאון יעקב, ע' 23 וואילך): "כלומר משפחת גורארי הלא יזמו
שיבשו יעייב את יוסף עם המתנה של הלכנים - להבדיל - ואם אמנם רבינו אף לא אמר שנוסעים (לי
זיי חזרו טעם כאופן ישיב לדעת, כי הייתי צריך להיות בין הנוסעים) רק הי' אומר "אז עס וועט זיין א
פעור וועט מען פארוי" [=אם יהיה טוב, נסע] ולמעשה לא הי' מקום (להיכן לנסוע ולא נסע) ובשכיל זה
אמר "זיי קיין געריכטער" [=לא מתוכנן]. ודאך לעיל ע' 7.

התאמת

גידארפט אפברעכן נאר איך האב גידארפט ריידן האב איך ניט געברוכן" [=אתה
הרי גם כן לא הרגשת טוב. באמת הייתי צריך להקיא, רק שהייתי צריך לדבר
ולכן לא הקאתי].

אחר כך התיישב הרבי על הספה וסבי לא יכל להשאר עם התשובה הנ"ל –
"במקום רוחני", וחזר עוד הפעם על דבריו בצורה אחרת: "היינטיקער פורים
איז גיווען ניט קיין געריכטער דער אייבערשטער זאל העלפן אז איבער א יאר
זאלט איר אייך זיין מיט אונזער עולם" [=הפורים השנה לא הי' מתוכנן, הקב"ה
יעזור שגם בשנה הבאה תהיו – הרבי יהי' – עם הקהל שלנו]. וענה הרבי: "דער
אייבארשטער זאל העלפן אז מיר זאלן זיין איבער א יאר אין ארץ ישראל מיט
משיח" [=הקב"ה יעזור שבשנה הבאה נהי' בארץ ישראל עם משיח].

אחרי ההסתלקות סיפר הרב ראפאלוביץ' שהרבי אמר לו: "אז דער זיידע האט
גערעט וועגן ארץ ישראל האט ער געמיינט יענע וועלט" ... [=כשהסבא – כ"ק
ארמור ה"צמח צדק" – דיבר ע"ד ארץ ישראל, הוא התכוון לעולם הבא...].

"אין צו אלא ישינ זיריו - מיד ילדורות"

ביום רביעי שאחרי פורים (פורים הי' ביום חמישי וזה הי' בשבוע שלאחרי
ז' קרא הרבי לסבי ואמר: "איצטער איז דיין זאך נאר די שמורה" [=עכשיו
ענייך רק שמורה], וענה סבי שהוא הי' עסוק עד עתה עם הרב ראפאלוביץ' שהי'
חולה" וגם התעסק לשחרר את גורארי' שאסרוהו, ואמר הרבי: "איך וייס, איך

(9) השוה גאון יעקב, ע' 112.

(10) ראה אשכנזא דרבי, הערה י: "ולא אמנע מלרשום כזה מה שקרה איזה שבועות קודם פורים,
שהג"ר יצחק יואל רפאלוביטש הרב דקרמנצוג, שהי' מגאוני וגדולי זקני החסידים ומסקריביו המיוחסים
של הרבי נ"ע, שהי' ג"כ אז בגולה ברוסטוב, נחלה במחלת הטיפוס, וכאשר שכבר הגיע אז לימי זקנה
אשר המחלה הזאת מסוכנת מאד בגיל זה. על כן החסיד הד"ר מאד, ומיום ליום התגברה המחלה אצלו,
עד כי באחד הימים אמר הד"ר כמתיאש שבדרך הטבע אין שום תרופה ותקות, והי' אז באותו מעמד
החמים הרב יעקב לגרא, ובשמעו דברי הד"ר נבחל מאד, ומידו נכנס תיכף להרבי נ"ע, ומסר לו דברי
הד"ר, ונתרגש הרבי נ"ע מאד, ועמד מכסאו, ופסע איזו פסיעות בחדרו אנה ואנה, ופנה אל הרב יעקב
לגרא והראה בידו עם מטפחת אשר החזיק או בידו, בתנועת כיטול, ואמר כהתרגשות ובקול: "עז! עז!
זי זיינען ניט קיין בעלי בתים, איך! זאג ער וועט זיין געזונד" [=אה, אה, הם לא בעלי בתים, הנני בעל
הבית! תאמר לו שיהי' בריא]. וכפל עוד פעם: "איך! זאג ער וועט זיין געזונד" [=הנני! תאמר לו שיהי'
בריא]. ועוד באותו יום הודה הד"ר שניכר איזה הטבה, ולאחר איזה שבועות נתרפא וקם מסטתו, והאריך
ימים אח"כ כט"ו שנים, ונפטר בירושת"ו זקן ושבע ימים".

היינו אלץ, אבער איצטער איז דין זאך נאר די שמורה, איצטער דארפסטו גיין צו בערמאן זען צי מעקען דארטן מאלץ" [=אני יודע, אני יודע הכל, אבל עכשיו ענייך הוא רק שמורה, עכשיו אתה צריך ללכת לטחנה של ר' מאני בערמאן בטעמערדיק (פרבר של רוסטוב) לברר אם אפשר לטחון את החיטים שם].

אחר כך, כשסבי בירר שאצל ברמן אי אפשר, אמר הרבי נ"ע ללכת "צו הערשליען אפין פאבריק און זען צי מעקען דארטן מאלץ" [=לכית החרושת למסמרים של הרה"ח ר' צבי גורארי, שם טחנו בשנה שעברה, לראות אם אפשר לטחון שם. – לרבי היתה מטחנה חשמלית משלו ורק היו צריכים להרכיב בחשמל] נתן רשימה שלימה מה לסדר בענין השמורה, וביזום חמישי עסק סבי בענין השמורה ובא לחדרו (שהי' לא רחוק) בערב, בערך בשעה 9:30, ולא אכל כל היום.

ופתאום באה מוסיא (בת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, הרבנית של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) לחדרו, ואמרה: "דער זיידע רופט אייך" [=הסבא קורא לך]. ודלך, ושאלו הרבי על הכל, ואמר לו סבי שהערשל אומר שאפשר לטחון ב-60:2 בלילה כשהפועלים אינם, ושאלו הרבי: "האסט גערעט מיט רידיק"? [=דיברת עם רידיק? – המנהל של המפעל], וענה סבי: "לא". ואמר הרבי: "דאס איז א גארעשקייט" [=זוהי שטות], וענה סבי: "דאס איז א גארעשקייט ואס מעקען פאריכטן" [=זוהי שטות שאפשר לתקן], וענה הרבי: "דארפמען טאקע גיין" [=צריכים באמת ללכת לדבר עמו].

ונשאר סבי ללון בדירה התחתונה של הרבי הקודם, מפני שהרבנית נחמה דינה הייתה חולה וגם פחד מהבולשביקים, והרבי הקודם ביקש שסבי ישאר. והתיישב על הכסא וכך ישן. גם הר' דובער ריבקין לן שם. בבוקר קם עם כאב עצום בראשו ופתאום באה שוב מוסיא ואמרה: "דער זיידע רופט אייך" [=הסבא קורא לך]. נכנס סבי ולא יכל לומר שקשה לו ללכת, ואמר: "איך ואלט שוין לאנג געגאנגען נאר איך פיל זעך היינט ניט גוט" [=הייתי הולך מזמן, אלא שאני מרגיש היום לא טוב].

ואמר הרבי: "דאס איז דאך די מעשה היינט פילן זיך דאך אלע ניט גוט דערפאר האב איך דיר טאקע געשיקט רופן אף מזוז ויין "אין צו אלא לשון זירוז" [=זהו הסיפור, היום כולם מרגישים לא טוב ולכן קראתי לך לזוז אותך "אין צו אלא לשון זירוז"]. והפסיק הרבי לרגע, ואח"כ הוסיף: "מיד ולדורות", ועשה מבט כזה (הגקרא ברוסית "איזפאדלאביא") המרמז "פארשטיי וואס מען

ואגט" [=אתה מבין מה אני אומר]. וסבי נתבלבל ממש, ולא הבין מה שייך "מיד
ולדורות", מדברים על ללכת לרזיק (זה שכעת הרבי נסרד ממנו לפני הסתלקותו,
זה כמובן לא עלה על דעתו).

בינתיים קראו הרבי בחזרה ואמר לו: "דו דארפסט דאך היינט גיין דעגריסטיין,
אס ועסטו ענטפערן" [=אתה צריך ללכת היום להירשם, ומה תענה?] (כי הרבי גי'
סידר פספורט מליטא והרבי ציווה לקחת ממנו פספורט, וכל אנשי חוץ-לארץ
היו צריכים להירשם ולענות על שאלון), ולקח הרבי "האנקעלע" (שאלון), ועל
כל דבר אמר לו איך לענות.

בבוקר לא יכל סבי ללכת, כי הרגליים שלו פשוט לא הלכו, והלך רק עד הפינה
של הרחוב ונכנס בחזרה לחדר לשכב. אחר הצהריים התעורר ונזכר שהרבי ג'ע
אמר "מיד ולדורות", וזה לא נתן לו מנוחה, והלך ודיבר עם רזיק ומשם נודע
לו שהרבי לא בריא, כשחזר סבי, הרבי הי' מלובש בכגדי שבת והרבנית הדליקה
גרות וקיבל הרבי ממנו דו"ח על מה שהספיק לעשות.

לבסוף שאלו הרבי: "האסט בעשטעלט דעם טעכניקער אף מאלן זונטיג?"
[=האם הזמנת את הטכנאי בשביל הטחינה ביום ראשון?], וענה סבי: "איך האב
געהערט אז איר פילט זעך גיט גוט ווי זאל איך בעשטעלן דעם טעכניקער אף
זונטיג?" [=שמעתי שאתם לא מרגישים טוב, אם כן, איך אומן את הטכנאי
ליום ראשון?] (וסבי חשב שהרבי יענה: "א פטור ביד זונטיק וועל איך זיין
געזונט" [=אתה פטור עד יום ראשון, כשאהי' בריא]) וענה הרבי: "וועלן האט
זעך זייער גיוואלט זיין ביין מאלן, וועל איך ניט קענען, וועט מען מאלן אן מיר"
[=הרצון שלי הי' להיות בזמן הטחינה של החיטים וכנראה לא אוכל להיות.
שיטחנו בלעדיו], ובאותו ערב הלך סבי לחדרו לשכב.

בשבת בבוקר קם סבי והרגיש יותר טוב ונזכר שהרבי לא בריא והלך לחצר.
כשנכנס, יצא הרבי הקודם מדירתו כדי לעלות למעלה להתפלל, ואמר: "דער
טאטע האט דאך געזאגט אז איר זאלט ניט ארויסגיין" [=אבא הרבי אמר שלא
תצא. — כי סבי לא הרגיש טוב] וענה סבי: "אבער איך בין דאך שוין ארויס"
[=אבל הרבי כבר יצאתי], ועלה סבי לרבנית שהייתה חולה, והיא אמרה לו: "א
מיין מאל האט שוין געזארגט ווער וועט היינט לייענען" [=בעלי (הרבי) כבר
דאג מי יקרא בתורה היום], וענה סבי: "איך וועל לייענען" [=אני אקרא], הי' אז
ויקה"פ ופרשת פרה.

לפני קריאת התורה היו תמיד הרבי הקודם מוציא את הספר תורה שהיו בחדרו של הרבי, ובאותה שבת כשהוציא הס"ת, נשארה הדלת פתוחה לחדרו של הרבי, זכנט סבי, חדר המיטות היו סמוך לחדרו של הרבי וכשהתקרב לדלת של חדר המיטות הרגיש הרבי בפסיעותיו והרבי אמר: "נו, נו", ושאל: "ואס מאכסטו?" [=מה שלומך?] וענה סבי: "מיר איז איצטער בעסער דער עיקר דער אייבערשטער זאל העלפן דא זאל זיין גוט" [=לי עכשיו יותר טוב, העיקר שהקב"ה יעזור שנאן - אצל הרבי - יהי טוב], וענה הרבי עם תנועת ידיו בתנועת יאוש.

(במהלך אותה תקופה דיבר על ענין נפילת אפיים בענין "לדוד אליך ה' נפשי אשא" אמר: "איצטער טראכט זיך די העכסטע עניינים" [=עכשיו חושבים את יפנידים הכי נעלים]).

אחד המפילה זכנט סוב לרבי וראה שמדדו לו החום, ויצא הרבי לרגע, ואמרה הרביית שהחום הוא - 39. כשתור, שאלו הרבי: "וויפל איז די היץ?" [=כמה החום?], תענה הרביית: "זוי נעכטן" [=כמו בלילה], וחייך (כאילו אומר "נעפתען וועמען אומען נאך" [=מצאתם את מי לרמות...]) ושכב במיטה עם מעיל הבשר.

סבי ראה שהחום מאוד חזק בחדרו מפני שהחדר היה צר, ואמר לרביית: "אפשר זאל מען אריינעמען די בעט אין גרויסן צימער" [=אולי להעביר את המיטה לחדר הגדול] ואמרה: "זו נו, פרעגט" [=נו נו, תשאל], ואמר סבי לרבי: "אפשר זאל מען אריינעמען די בעט אין גרויסן צימער" [=אולי להעביר את המיטה לחדר הגדול], וענה: "איצטער ניט" [=עכשיו לא]. (ונראה שכוננת הייך "עכשיו" לא, כיון שהחום ההסתלקות אמר: "נעם מיר אין זאל וועלן מיר זיין צוואמען" ... [=קחו אותי ל"זאל" (לאולם) ונהי' ביחד].

לפני ההסתלקות אמר לרבי הקודם: "וויזט אויס אז מיר מוזן זעך טיילן אבער מיר זעלן זיך ניט טיילן" [=כנראה צריכים להיפרד, אבל לא ניפרד]. לפני זה הרגיש הרופא שהרבי מדבר חסידות והרופא אמר לרבי: "רבי, רבי, אז איר וועט זיין געזינט וועט איר ריידען חסידות" [=רבי, רבי, כשתהי' בריא תדבר חסידות]. אמר הרבי: "אף דערוף דארף מען דאך זיין געזונט אף צו ריידען חסידות" [=בשביל זה באמת צריך להיות בריא, בשביל לדבר חסידות].

ואחר כך אמר: "איך גיי אין הימל" [=אני הולך לשמים], ואמר הרבי הקודם: "טאטע טאטע וואס רעדסטו?" [=אבא, אבא, מה אתה מדבר?!], וענה הרבי:

"התפעלות? התפעלות? מוחין! מוחין! ועשה עם ידו, מוחין. ואמר: "איך גיי
אין הימל און די כתבים לאז איך אייך" [=אני הולך לשמים ואת הכתבים אני
משאיר לכם] חובות לצדקה. הביט על הרבנית, על הרבי הקודם ועל גבדוהו
והשיב את רוחו לאבינו שבשמים.

שליחות מהאוהל

לאחר ההסתלקות של הרבי נ"ע חשך עולמי בעדי והעולם הזה איבד ערכו
בעיני, ולכן כתבתי פ"נ על האוהל שאזכה להיקבר בתוך החמישים אמה של
האוהל.

כשחזר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נבג"ס זי"ע בערב ראש השנה מאוהל הרבי
נ"ע, אמר לי: "דער טאטע האט געהייסן איבערגעבן איר זאלט גיט שרייבן קיין
נארישקייטן" [=אבא ציווה למסור לך שלא תכתוב שטריות].

ושאלתי: "ואס פאר א נארישקייטן האב איך געשריבן" [=איזה שטריות
כתבתי?]

ועל זה השיב: "דאס ווייס איך גיט, דאס דארפט איר וויסן. מיר האט מען נאר
געהייסן איבערגעבן איז זאל גיט שרייבן קיין נארישקייטן" [=זה אני לא יודע,
זה אתה צריך לדעת. לי רק ציוו למסור שלא תכתוב שטריות].

"יענק'ל הי' אצלי היום - צריך לעזור לו"

הי' זה לאחר ההסתלקות של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, לסבי לא הי' כסף
ולא כלום והי' ממש מחוסר לחם ונצרך לנעליים, והחליט שהולך לאוהל ולא
יגיד תהילים ולא "מענה-לשון" אלא כמו שנכנס לרבי בחימו, והתבטא אודות
כך: "איך וועל ריידן מיטן רביין" [=אני אדבר עם הרבי ואשפוך את ליבי בפניו].
וכן עשה. זה היה בערב שבת קודש ושפך כל לבבו.

בחזרו מהאוהל הלך למקום שהיו משיגים חליות קטנות ללחם משנה ושם,
בפינת רחוב וורונצובקי פגש את מר ליפשיץ, בן רבה הקודם של רוסטוב, שהציע
לו לקנות "ערינגלעך" (=עגילים) ואמר שזה שווה את הכסף ואפשר להרוויח

(11) השווה למוסיע במכתבו לרבי מיום כ"ה סנ"א תשכ"ח (גאון יעקב, ע' 116).

וכן גם אמר עוד יהודי 'מבין' שהראה לו אותם. אבל לא היה לו כסף והלך לרב ראפאלוביץ והציע לו לקנות, וכך ירוויח לפחות דמי תיווך.

אך הרב ראפאלוביץ אמר שגם לו אין כסף והציע לשלוח את בנו סנדר לרבי הקודם ללוות כסף. וחשב סבי שזה גם הוא יכול לעשות ומיד נסע בחשמלית לבית הרבי, דפק בדלת, וכשהרבי פתח, הי' נראה שהתעורר משינה (להלן נראה איזו "שינה" זו היתה...) והסבא התנצל על ההפרעה, שהרי אם לא הוא הי' דופק, הי' עושה זאת סנדר בנו של הרב ראפאלוביץ, וביקש גמ"ח.

וענה הרבי הקודם: "וואס זאל איך טאן אז איך האב איך ניט" [=מה לעשות שגם לי אין], אבל אמר הרבי שאולי ר' זלמן אידל (המשרת שגר בבית הרבי) יש לו כסף. ואכן הוא הלווה לו, והסבא קנה את ה"ערינגלעך", ואחר כך מכרם לר' שמואל גוארי, והרוויח 100 סערוואנדיעס [=מטבע זהב של 10 רובל. סך הכל 1000 רובל] וממילא היתה לו הרחבה ריכל לקנות נעליים וכו'.

מתוך הכרת הטוב לרבי על העצה הטובה שהצליחה, חזר לספר זאת לרבי הקודם, ואמר לו הרבי הקודם: "אז איר האט אנגעקלאפט אין סיד האב איך געהערט א קול איך ווייס ניט צי בחלום אדער בהקיץ אז דער טאטע רעדט צו מיר און זאגט מיר 'אז יענקל איז ביי מיר היינט גיווען עם איז וייער ביטער און מען דארף עם זען העלפן, און אין דעם איר ווייס אריין איז מיר גיווארן וייער ניט גוט ווייל איך האב ניט גיהאט מיט וואס צו העלפן, אבער עס איז מיר איינגעפאל וועגן ר' זלמן אידל און מען האט אז מען האט געקראגן ביי ר' זלמן אידל, נו, געלויבט דער אייבערשטער אז איר האט פארדינט".

[=כשדפקת בדלת, שמעתי קול, ואיני יודע אם בחלום או בהקיץ, שאבא - הרבי נ"ע - מדבר אלי ואומר לי: יענקל היה אצלי היום, רחמנות גדולה עליך, וצריך להשתדל לעזור לך. וברצו זה נכנסת. נהי' לי מאוד לא טוב מכיון שלא הי' לי במה לעזור, אבל נפל ברעיוני לבקש מר' זלמן אידל, נו, תודה להשם שהרווחת], והיה מרוצה מאוד שהצליח לבצע את בקשת אביו, הרבי נ"ע.

מהפך במשפט לאחר הנסיגה לאוהל

בהיותי במוסקבה כשהיתה תחת שלטון הבולשביקים, לא יכולתי להיות רב כמובן, והתפרנסתי כמנהל חשבונות, וכפי רצון בעלי-החנות הוכרחתי לנהל

פנקסנות כפולה. פעם נכנס האינספקטור [המפקח מטעם הממשלה] ומצא בידי את הפתקאות של הפנקסנות הכפולה ונקבע משפט על-זה. הייתי אז אצל ר' גרשון מיכלין, וכל העורכי-דין שדיברתי עמם בנוגע למשפט, כמו למשל החובע המלומד במשפטים שהתגורר אצל ר' נתן בליכר שר"ב ז"ל במוסקבה, כולם אמרו שבלתי אפשרי שאצא חופשי ובלי שום קנס. עמדתי אז לפני יציאתי מרוסיה, ואם הייתי מקבל קנס, אי-אפשר הי' לקבל פספורט לצאת מרוסיה.

לפני המשפט הי' גורל במוסקבה לנסוע ביום ב' ניסן לאוהל הרבי נ"ע, ובגורל זכה אחד מחניכיי ב"תפארת בחורים". הוא ויותר על נסיעתו לזכותי, באמרו: "ואם עפעס זאל איך פארן? פארט איר בעסער" [=מה פתאום שאני אסע? יותר טוב שתסעו אתם (והיינו, כיון שהוא מאוד 'שייך' ומקושר)]. וכמוכן כשהייתי באוהל כתבתי על-דבר המשפט, ושפכתי את כל לכבי.

המשפט התקיים בליל-שבת-קודש, והנה התובע רוצה להקריא את הפתקאות שמצא אז בשעת העבודה, ואילו השופט נוף בו מיד וצעק עליו (תרגום מרוסית): "מה אתה מבלבל את המוח!" התובע התבלבל והשתתק (אצל הבולשביקים הי' פחד גדול משופט).

ומיד יצאו חבר השופטים להתייעצות למשך כשעתיים, וכשיצאו מהשיבה, הכריזו: "יעקב מאסאייעביץ אפאראוודנאי" [=יעקב בן ר' משה זכאי]. היציע של בית המשפט הי' מלא בעורכי דין וכולם באו ללחוץ את ידי במילים: "וויי אפראוודאנאי, וויי אפאראוודאנאי" [=אדוני זכאי, אדוני זכאי].

[סבא ע"ה תמיד הי' אומר: "האט זיך געגבן א טרייסל דער זאל" [=האולם (היציע) של העורכי-דין רעד מהתרגשות]].

ייעודו בחיים להיות רב

בתקופת היותו בלטביה נתמנה סבא כרב החסידי בעיר ליבור. את הסכמתו לכך נתן, היות שזכר את דברי הרבי נ"ע, שאמר לבנו הרבי הרי"צ נ"ע אודותיו. וכך אמרם לו הרבי הרי"צ: "דער טאטע האט געזאגט אז ער וועט זיך דרייען און דרייען און פארט זיין א רב [=אבא (הרבי נ"ע) אמר: הוא "יתגלגל" ו"יתגלגל" ויהי רב בסוף], כל הסבל שהוא סובל (המשפט והבעיות בפתסה וכו') זהו רק בגלל שהוא מסרב להיות רב, ייעודו בחיים סוף כל סוף להיות רב"...

לקראת בואו של הרבי הריי"צ נ"ע מרוסיה לריגה, יצא סבא ברכבת עד גבול רוסיה כדי לקבל את פניו. בעת הנסיעה בחזרה עם הרבי, מהגבול הרוסי לריגה, כאשר גם החסיד ר' מרדכי דובין ליווה את הרבי, הוציא ר' מרדכי מכיסו תעודה של הממשלה הלטבית המאשרת את רבנותו של סבא בליבוי (כעין רשיון ממשלתי לכהן כרב) ונתנה לו, תוך שהוא אומר בהלצה: "הנה הסמיכה שלכם". הרבי הריי"צ הקפיד מאוד לשמע הדברים ואמר: "סמיכה? א מוסמך איז ער פון וועמען איך בין א מוסמך"? [=סמיכה? הוא מוסמך ממי שאני מוסמך].

הרבי שלח אותי לתפקיד

לפני פטירתו ביקש סבא מבניו כי קודם הקבורה יניחו בידיו את סכת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בו כתב כי עליו לשאת בעול הרבנות, באומרו: "זהה אם ישאלוני בבית דין של מעלה, מה לך כי העזת להודקק לרבנות, כלום ראוי אתה לכך? יהיה לי פתחון פה: הרבי אמר... הרבי שלח אותי לתפקיד זה".

אית מהרבי נ"ע

בערוב ימיו של סבא והוא כבר ישיש מופלג, עדיין אחז במטה הנהגת הרבנות ברוב עוזו וגבורה. באותם ימים חלה וסבל ממחוסים שונים, ולמרות דרכו כל חייו לדרוש ברופאים ולקיים את ציווי התורה "ונשמרתם" לבל להזניח את כריאות הגוף, הפעם היה נראה רגוע ביותר ונראה שאינו חושש מכלום. שאלוהו לפשרו של דבר, והוא ענה: "ראיתי את הרבי נ"ע בחלום!"

לראות את הרבי

ביומו האחרון של סבא, שאלו הדוד, הרב אליהו שיי' לנדא: "ווען האסטו געזען לעצטגיס דעם רבי'ן"? [=מתי ראית את הרבי לאחרונה?] וענה לו: "געכטען אויך"! [=אחמול גם!].

התקשרות פנימית

מספר הדוד הרב"ח הרב אליהו שיי' לנדא: החסיד ר' זלמן סקאבלא התארח

פעם אצל אבי ע"ה, שהי' ירדו מליובאוויטש. אחר התפילה הם שוחחו ביניהם, ואני ישבתי מן הצד, מקשיב. ביני לביני הוזכר יום ב' ניסן, יום הסתלקותו של הרבי נ"ע, כאשר הי' זה ארבעים שנה אחרי ההסתלקות. התעטפו שניהם בשתיקה ועיני שניהם החלו זולגות דמעות שלישי:

היינו בטוחים שייקח אותנו לארץ ישראל

הדוד, הרה"ח הרב אליהו שי' לנדא, שאל פעם את סבא: "איר האט איך געטראכט אז דער רבי איז משיח"? [=אתם גם חשבתם שהרבי (הרש"ב) הוא משיח?] והסבא ענה בתוקף: "זיכער אן קיין שום ספק! מען איז געווען זיכער אז ער נעמט אונז אין ארץ הקודש" [=בוודאי, בלי שום ספק! היינו בטוחים שהוא ייקח אותנו לארץ הקודש].

ואתה משלם לאיש כמעשהו

שנת תרע"ח. מלחמת האזרחים בין האדומים לכין הילבנים ברוסיה השתוללה בכל עוצמתה. לאחר חודשים ספורים של קרבות רחוב מרים, הוכרעה לבסוף הכף לטובת האדומים. אוראז נטלו הקומוניסטים את הגה השלטון לידם, והחלו לשלוט במליוני אזרחי רוסיה בכח הזרוע.

החל משנת תרע"ט שלטונם הלך ונהיה נוקשה יותר ויותר. השלטונות יצאו בשורה של חוקים המגבילים את פעולותיהם וסמכויותיהם של המוסדות הדתיים. גם צעדיהם של הרבנים ו"כלי הקודש" הוצרו, לעיתים קרובות ערכו חיפושים בבתיהם כדי לנסות ולמצוא אי-אלו הוכחות לקשירת קשר.

באחד הימים הגיעו הללו גם לביתו של הוד כ"ק אדמו"ר הרש"ב ברוסטוב. כיתת חיילים חמושה ברובים מכודנים פרצה בכח הזרוע לבית הרבי במטרה לערוך חיפוש אחר "יסודות אנטי-מהפכניים". בני הבית נצטוו לעמוד במקום אחד מבלי לזוז ממקומם. מראם של החיילים המצוידים בכלי הזרועה הי' גורא, עד כדי כך שהרבי העיר לסובבים אותו, כי מן הראוי הי' שלפתות יסירו את הכידונים מהרובים.

באי הבית נסרו מבוהלים ונפתרים, מביטים בשתיקה אילמת בכיתת החיילים
היוצאת את הבית בחיפושים. איש מהם לא העז להביא את דבריו של הרבי
כפד איום שנאי ישראל, שאש השנאה יקרה בעיניהם, רגע קצר ארוך חלף,
כשלפתע יצא מבין רעומים - הרב יעקב לנדא, הרב הצעיר שהיה בן בית
בביתו של הרבי, ובאומץ רב פנה אל מפקד הפלוגה וביקשו להתחשב בכבוד
הרבי ולהסיר מיד את הכידונים! היתה זו עזות נוראה. לא היה חסר הרבה כדי
שהמפקד יצוה להלקות את האברך הצעיר על "חוצפתו". אולם דבריו שנאמרו
בביטחון ובאמתה, פעלו את פעולתם, ולמרבה הפלא, הורה המפקד לחייליו
ברבמקום למלא את רצון הרבי ולהסיר את הכידונים...

בכך לא תם הסיפור. החיילים המשיכו בחיפושיהם, כשלפתע מצא אחד
מהם את קופסת הטבק בה השתמש הרבי בימי הפסח. החייל חמד את הקופסה
לעצמו, והכניסה לכיסו. גיבה מהירה זו לא נעלמה מעיניו הטהורות של הרבי,
נאנח הרבי ושוב אמר לסובבים אותו כי קופסה זו יקרה עבורו, וכי הוא מוכן
לפדות את קופסת הטבק הפסחית, שהיתה עשויה מפת, בקופסת טבק אחרת
העשויה מכסף טהור.

בני הבית שניצבו מפוחדים מסביב, סברו שאין זה הזמן ואין זו השעה להיכנס
בזיכוח עם החיילים בשל דבר זה. גם הפעם נטל הרב יעקב לנדא את נפשו בכפו,
וכחסיד נאמן לא התעלם מבקשתו הנפשית של הרבי. שוב הוא סיכן את עצמו
ופנה למפקד בבקשה שיורה לחייל להחזיר את קופסת הפת.

שוב היו הנוכחים בטוחים כי המפקד, איש רשע ומדון ששנאת יהודים בערה
בעיניו, ישמע את הדברים ויצווה לאסור את הרב לנדא, אלא שלמרבה הפלא
פנה אל החיילים שבחדר, ובפנים אדומות מכעס פקד עליהם כי מי שגנב את
הקופסא עליו להוציאה מכיסו ברבמקום ולהניחה על השולחן. אחרת רעומר
הי גורלם. ואמנם, תוך שניות ספורות ניגש אחד החיילים ובאירצון מופגן
שלף מכיסו את קופסת הטבק והניחה על השולחן.

סבר של שביעות רצון עלה על פניו של הרבי, אלא שלפתע הבחין כי תוך כדי
הוצאתה מהכיס נפתח מכסה הקופסא. שוב הועמו פניו של הרבי והוא העיר כי
מאחר והקופסא נפתחה, אין הוא זקוק לה יותר, שהרי יש חשש שמא בכיסו של
החייל היה מצוי משהו חמץ כלשהו, ולכן אין הוא מעוניין יותר בקופסא...

כבר אמר נעים זמירות ישראל, "ואתה משלם לאיש כמעשהו". לאחר

שהקלגסים יצאו מפתח ביתו של הרבי, נפלט כדור מרוכזו של החייל גנב
הקופסא, פגע בראשו והרגו במקום ו...)

(נכתב ע"י ר' מנחם ש"י זיגלברום – ע"פ מכתבו של סבא ע"ה)

אין קפידא

הרבי הרי"צ נ"ע מסר לאביו (הרבי נ"ע) סכום גדול של כסף בתור פ"ג, ואז
עם זאל ניט זיין קיין קפידא אף יענקיל" [=שלא תהיה קפידא על יענקיל (בענין
מסוים)] ואמר הרבי נ"ע: "אז דער פ"ג האט ער גענומען, אבער א קפידא אף
יענקיל איז ניטא" ... [=שאת הפ"ג הוא לוקח, אבל קפידא על יענקיל אין...].

הרבי אחי ממך

אביו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, הגה"ח המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן
נ"ע, נכנס לסבא על-מנת להכירו, ואמר שרצה להכירו "ווייל איך האב געהערט
אז דער רבי האלט פון אייך זייער" [=כיון ששמעתי שהרבי אחוז ממך מאוד].

ניצוץ מאור יקר

הרבי נ"ע אמר לבנו, הרבי הרי"צ נ"ע (שסיפר זאת לסבא): "אזוי ווי איך האב
עם אוועק גהאלטן העכער, זאלסט אויך טאן אזוי, ער איז א ניצוץ פון א אור
יקר"¹² ... [=כמו שאני החזקתי אותו גבוה יותר מכולם, גם אתה תנהג כך, הוא
ניצוץ מאור יקר], ושאל הרבי הרי"צ: "עס וועט דאך עם שאטן אין עבודה?"
[=הרי זה עלול להזיק לו בעבודת ה' (ישות וכו')], וענה לו הרבי נ"ע: "דאס
וועסטו לאזן אף מיר" [=את זה תשאיר בשבילי].

12 מספר סב החתן, הרב משה יהודא לייב לנדא שליט"א, רב אב"ד דכנייבוק: "חיינו לכו בניית יאבי
ע"ה נכנס למטבח למווג לעצמו כוס תה והיתה אז שיחתו עמי – אבדלחט"א – על הקירוב לו זכה מהרבי
נ"ע, וסיפר לי מה שסיפר לו הרבי הרי"צ נ"ע את דברי הרבי הרש"ב נ"ע, ולא סיים ואמר לי שאינו יכול
לסיים. אני התאזרתי בכוחות לבקש: "אם לא תגלה הרי אף אחד לא ידע וכו' וכו'. נכנס לחדרו ואני
אחריו, על השלחן היתה גלוי' שהגיעה בדואר, לקח הגלוי' וכתב: "ער איז א ניצוץ פון א אור יקר". אחרי
שראיתי, לקח העט וקשקש על הכתוב..."

סיפורים שסבא סיפר על הרבי הרש"ב נ"ע

לא נשארה ציפורן לא מייבכת

פעם כשילדים בכו, גם הרבי נ"ע בכה ואמר: "בטבע איז יענער מיר ניט נוגע, נאר ביי מיר איז ניטא ניט נאר קיין אין שטיקל פלייש ניט קיין איבערגארבעטע, נאך אפ' דער קליינער נאגל איז אייך איבערגארבעט" [=בטבעי, השני - הזולת - לא נוגע, אלא שאצלי לא רק שלא נשארה חתיכת בשר לא מזוככת, אלא אפילו ציפורן קטנה לא מזוככת לא נשארה].

לא להרגיש טעם באיכל

פעם סיפר שכשדיברו ליד הרבי נ"ע על קציצות, אמר הרבי נ"ע שמעולם לא טעם טעם קציצות - למרות שהיה זה מאכלו היומי...

"אבל הענין לא התבצע"

על אסיפת הרבנים בפטרבורג אמר הרבי נ"ע: "בתחילה האט מען גהארעוועט אף מאכן די אסיפה און איצטער דארף מען הארעווען אף מבטל זיין" [=בתחילה התייגענו לעשות את האסיפה, ועכשיו צריכים להתייגע לבטלה], והיינו, כי רצה לפעול שם שרב לא יהיה מלומד, ושם לבסוף היה רוב דעות שהרב צריך לעבור 4 כתות גימנסייא. וכשחזר משם הי' מאוד בצער מזה, ואמרו שגם בכה.

ובענין זה התרחש הסיפור הידוע עם ר' חיים בריסקער, ששאל: "מען האט דאך געטאן אלץ ואס מען האט געקענט? [=הרי עשינו את כל מה שהיה ביכולתנו?] וענה הרבי נ"ע: "אבל הענין לא התבצע"...

פיליזשע מקישרים

אמר שהי' יהודי ברוסטוב מהפליטים שאמר שכשהרבי אמר חסידות ראו שאין זה בן-אדם שמדבר (היינו, ש"שכינה מדברת"), וסיפר הסבא שבכלל יהודי פולין נדו קשורים לרבי ממש.

אתם הרבי מליובאוויטש?

פעם בזמן טיול פנה יהודי אחד להרבי נ"ע ושאלו: "איר זייט דער ליובאוויטשער רבי"? [=אתם הרבי מליובאוויטש?], וענה: "יע" [=כן]. אף שככלל היה אסור להזכיר בפניו את המילה "רבי".

להישאר ער בליל שמיני עצרת

בליל שמיני עצרת הלך הרבי נ"ע למקוה וכשחזר הי' כבר בוקר, ואמר: "נו, א ויילע דארפמען זיך צולייגן" [=נו, צריכים לנוח לקצת זמן]. והנה אחרי רגע כבר קם ואמר: "איך וואלט בעסער זיצן די נאכט ווי נעכטן" ... [=אני חושב שיותר חשוב להישאר ער הלילה (שמיני עצרת) מבלילה הקודם (הושענא רבה)...].

המגן אברהם מחמיר

בסוכות (אחרי שנת תרע"ז, או אולי תרע"ח) סיכנו את סוכת הרבי נ"ע במחצלת, אך בשנה שאחר-כך לא הסכים ואמר: "נו, וויסט דאך מיט וועמען איר האט צוטאן... דער מגן אברהם איז מחמיר" [=נו, הרי ידוע עם מי מתעסקים... המגן אברהם מחמיר – שיהי' ידוע שנעשה לשם סוכה].

הילופי משמרית

הרבי הקודם סיפר (אחרי הסתלקות אביו) שהרבי נ"ע אמר: "אז ערב סוכות בייט זיך די בריגאדע" [=בערב סוכות מתחלפים (בשמים) "המפקדים"]. ולכן ביקש שהקרובים בבית יתנו פ"ג עבור ידידיהם, וכן ביקש הרבי הקודם מסבא, שיתן לו פ"ג להרבי הרש"ב נ"ע.

היין בודאי פגום

בפסח תשל"ח סיפר סבי, שכשהרבי נ"ע מילא את היין מכוסו של אליהו הנביא לבקבוק הוסיף מעט יין מהבקבוק לכוס טרם ששפך בחזרה ואמר: "סאיז זיכער פגום" [=היין וודאי פגום – היינו, מאחר שאליהו הנביא שתה ממנו, ואין לקדש על יין ששתו ממנו].

פעם הרבי נ"ע לקח את סבא לטייל אחרי יחידות, וסיפר לו: "הינט איז גיזען ביי מיר איינער, און האט זיך געקלאגט אז סאיז עם ניט גוט [=היום די אצלי יהודי והתלונן שלא טוב לון]. האב איך עם גאזאגט: אפשר איז דא פארוואס [=אמרתי לו: אולי ישנה סיבה לכך]. זאגטער אז ער האט קיין מאל ניט געזינדיקט קיינעם ניט געהארגעט [=ואמר, שאף פעם לא עשה עבירה, הוא לא הרג אף אחד]. האב איך געפרעגט: תפילין לייגסטו? [=שאלתי אותו: תפילין הנך מניח?] זאגטער: ניין, אבער ער האט קיינעם ניט געהארגעט" [=ואמר: לא, אבל לא הרגתי אף אחד]. [והרבי נ"ע הביע את פליאתו כיצד אפשר להיחזק במצב כזה ועוד לחשוב שאינו חוטא].

סליחות בימי הצומות

פעם בי"ז תמוז די הרד"ץ ש"ץ וכשהגיע לסליחות שאל את הרבי נ"ע אם לומר סליחות, ולא ענהו ומדעת עצמו לא אמר סליחות, אך אמר "אבינו מלכנו" (הרבי נ"ע אמר שאצל אדמו"ר הזקן לא אמרו סליחות ר"אבינו מלכנו" בצומות).

צדור אמרות שאמר בשם הרבי הרש"ב נ"ע

הרבי [הרש"ב] לימד אותנו שלא לומר 'אחטא ואשוב', אלא יחטא ואשוב - בכדי שלא לומר על עצמו ח"ו אחטא.

הרבי הרש"ב סיפר לי פעם, שכשהוא שיושב לבדו בחדרו ולומר ליקוטי תורה, יש לו השגה בעצמות.

פעם שמעתי ברכת 'על נטילת ידיים' בבוקר מאדמו"ר הרש"ב, בעת שהי' החדר שלי במעון קיץ סמוך לחדרו ממש - ואז רעדו כל אברי; כל מילה הוציא בקושי רב.

קבלה שבאם אוחזים כתב יד של רבי ויחד עם זה קוראים הפ"ג או אומרים
אוחה בעל פה, אזי אותם שיש להם התקשרות גדולה – הוא פועל. הדבר היה
מקובל אצל ה"נאענטע" [=המקורבים ביותר מבין חסידי הרבי נ"ע], ולא כולם
היו יודעים מזה, ולא פעם אחת גם אני עושה זאת.

הרבי הרש"ב אמר שהלימוד באגרת התשובה הוא 'תיקון', והיה מורה למי
שפגם, ללמוד את אגרת התשובה ח"י פעמים (בהשכמה).

ביחידות אצל אדמו"ר הרש"ב היו מספרים הכול [הכוונה גם על חטאים], אבל
גם מבלי שיגידו לרבי, הוא היה יודע מצב האדם הבא אליו, גם בעניינים רוחניים
וגם בענייני בריאות וכדומה.

הרבי הרש"ב היה צם הרבה, אולם הוא היה מסתיר זאת מהרבנית והיה מבקש
מהשמש שיאכל במקומו, מבלי להשאיר כל סימן שהוא אכלו.

פעם נכנס אדמו"ר הרי"צ לאביו [הרבי הרש"ב] בתשעה באב בבוקר, וראהו
לבוש בתפילין. ואמר לו הרש"ב: "מה אעשה והנפש לא נותנת לי אחרת"...

הרבי הרש"ב היה אומר מאמרי דא"ח בקול גדול מאוד, עד שאפילו כשהיו
מצלצלים – להבדיל אלף אלפי הבדלות – בפעמוני הטומאה, היה קולו בקודש
עולה עליו ומשתיקו.

פעם סיפר כי הוא זוכר עדיין את ליל שני של ראש השנה תר"פ, כאשר הרבי
הרש"ב אמר מאמר לאחר מעריב, וכל השומעים יצאו מהכלים, כיון שאמר איזה
פירוש חדש, וכולם מעצמם בעת שגמרו את המאמר – נשאו את רגליהם בריקוד
ארוך בהתלהבות נפלאה.

פעם שמע מהרבנית [מרת שטערנא שרה] שאמרה על הרבי הרש"ב, כי אם
נתקפלה הטלית קטן שלו בתוך השינה, הוא היה מתעורר מיד.

על משרת הרבנות בה נשא שנים רבות אמר: "יש לקנא ב'עובדים' האמיתיים
שבין החסידים שהיו נתונים אך ורק לעיון ועבודה; הרבנות היא בדרגא היותר
תחתונה" (התכוון על עצמו, במה שאי אפשר לו להיות דבוק כל כך ב'עבודה'
בגלל היותו רב).

סיפורים על סבא והרבי נשיא דורנו

שהחיינו על המשך תער"ב

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הרעיף על סבא רבות, שלח לו מכתבים רבים וטרח בקביעות לשלוח לו את ספרי החסידות שיצאו לאור. כשקיבל את ספר המאמרים – המשך תער"ב, שהרבי שלח לו אישית, נעמד על מקומו וכיך "שהחיינו" בהתרגשות רבה, באומרו כי הרבי נ"ע אמר לו ש"מאד הי' רוצה שהמאמר בשעה שהקרימו – תער"ב יועתק לרבים"¹⁰.

ידידות מיוחדת עם הרבי

פעם אמר סבא ליהודי אחד שהוא מתפעל מכך שהרבי שולח אליו מאמרים הנדפסים ביום בו הם יוצאים לאור. אותו א' שאל: האם יש לכם היכרות עם הרבי משנים עברו? וסבא ענה: "בודאי, הרי ישנו בחדר אחד במוסקבה".

ואכן, ידידות מיוחדת הייתה לו עם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בשנות הפ' ברוסיה¹¹. פעם סיפר כי לעיתים היה הרבי (בתור בחור) מגיע לדירתו ודיו יושבים ומשוחחים לילות ארוכים, ופעם אף הגיע אליו הרבי כדי לבדוק על ארבעת המינים.

אחת ההודמנויות היתה בשנת תרפ"ה, בעת שסבא התגורר בלנינגרד (פטרבורג), והרבי הזדמן לשם. הי' זה לילה בהיר בפטרבורג, והרבי שאלו אם רוצה שילמדו את מהלך ותכונות הכוכבים, והראה לו את "העגלה הקטנה" ו"העגלה הגדולה" ובמשך שעות הרבי ביאר לו את מהלכי ותכונות הכוכבים בגאונות מדהימה. לאחר מכן הכניס סבא את הרבי לנוח בחדרו, וכיון שבחדר היתה רק מיטה אחת, הרבי וסבא ישנו על המיטה בישיבה.

11) יראה מכתבו לרבי מתאריך ה' אדר תשל"ז (גאון יעקב, ע' 139): "יש בהמשך זה בכלל מאמרים שיכתיבי לשמעם מפי קדשו. יאלי הי' הדבור לאמר: שייך צו זיך איז די מאמרים וואס מי הערט. דאס זיאט מי דארף לערנען אנדערע איז צוליעב מי זאל פארשטיין וואס מי הערט" (=מאמרים ששייכים אליך יש אלו ששמעת, זה שצריך ללמוד גם מאמרים אחרים זה בשביל להבין את המאמרים ששמעו).

12) יאר אגרת כ"ק אדמו"ר (שי"ד מתאריך ל' כסלו תשכ"ז, בה כתב לו בין השאר: "על יסוד ידידות משנים הרם כמדינתנו").

דיוק בהנהגות הרבי

הייתי עמו בקשר מיוחד, וכשנסעתי לרבי לשנת ה'קכ"ז, הרבתי לכתוב לו מכתבים מהנעשה בבית חיינו, בהם פירטתי כל רגע וכל פרט מהליכותיו הק' של הרבי.

סבא היה נהנה מאוד לקרוא מכתבים אלו, ופעם אף הביא את המכתב להתוועדות בחודש תשרי תשל"ז בבית הכנסת חב"ד ברח' רש"י בבני ברק, שם הוציא את המכתב והקריאו לכולם בהתפעלות, באומרו: "תראו מה כותב הנכד", והפטיר: "נו, גם אצלנו היה כך, שכל דקה הייתה מחושבת ומדודו מתי הרבי נ"ע נכנס ומתי יצא"...

לא לפספס את ההשתתפות בתקנה

כשיצא הרבי בחוהמ"פ תשד"מ עם התקנה של לימוד הרמב"ם היומי, הקפיד סבא ללמוד כל יום ג' פרקים לפי ה"מורה-שיעור" שהי' גזר אותו בכל שבוע משבועון "כפר חב"ד".

פעם, בתקופה לחוצה, התבטא באוזני א' מנכדיו שיחיו: "האנשים לא נותנים מנוחה ונכנסים בדלת כל הזמן, על-כן כדי לצאת ידי-חובת תקנת הרבי של לימוד הרמב"ם, הגני לומר לפעמים הלכה אחת בכל פרק משלושת הפרקים היומיים"...

'לעקאח' מהרבי

מספר הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי שליט"א, מד"א קרית-מלאכי: אחרי תשרי תשמ"ו, הרבי נשיא דורנו שלח בקבוק משקה עם ר' זושא וילימובסקי, שימסור ד"ש מתשרי לרבנים הראשיים דארה"ק, הרב מרדכי אליהו והרב אברהם שפירא, וכן לסבא, הרב יעקב לנדא [הי' בזה גילוי של "מופת" מהרבי, כי בכ"ז שבט תשמ"ו נפטר הסבא ע"ה והרבנים הראשיים סייעו להמשך הרבנות על-ידי בנו הרב משה יהודא לייב שליט"א], וכן עשה ר' זושא יחד עם רבני חב"ד, וכשהיו אצל הסבא, נכנס א' הנכדים והביא 'לעקאח' מהרבי, והסבא בירך על זה בהתלהבות מיוחדת.

הרב שלח עבדו דולר

כשהודו הרב אליהו ש"י לנדא חי' אצל הרבי בשנת תשמ"א ביחידות כללית. נתן לו הרבי עוד דולר, באומרו: "איבערגעבן דעם טאטן, מסתמא וועט ער ניט האבן פארעכעל אז סאיז נאר איינער" [=למסור לאבא, ובודאי לא יקפיד שזהו רק דולר אחד...].

דפעם שמעתי אותו אומר בחיות לאבי, הרב משה יהודא לייב שליט"א: "האט געשיקט פאר מיר א מטבע" [=הרבי שלח עבורי מטבע (דולר)].

גילוי הוראת הרבי בדייק

מספר הרה"ח ר' זושא ש"י גרוס מבני ברק, בן משפחתו של הרה"ח ר' זלמן לייב אסטולין ע"ה: בשנת תשמ"ה חלה ר' זלמן לייב ונחלש מאוד וארשפו בבית הרפואה 'בילינסון'. הרופאים ערכו לו סדרת בדיקות, במהלכן גילו אצלו אבנים בכיס המרה, והחליטו על עריכת ניתוח להוצאת האבנים.

בני משפחתו כתבו לרבי נשיא דורנו, שענה כי יעשו כעצת המרא דאתרא. מיד כששמע הרב לנדא את תשובת הרבי, החליט לבא בעצמו לבית הרפואה. אני – ממשיך ר' זושא לספר – הבאתיו ברכב לבית הרפואה יחד עם בנו הרב אליהו, שם פסע לאורך הפרוזדורים והמסדרונות עד שהגענו לחדרו של ר' זלמן לייב.

כשנכנס ביקש להביט בממצאי הבדיקות. כשהגישו לו, עיין בהם וגילה בהם בקיאות רבה, כשהוא עובר על כל פרט, כשלאדם מן הצד נראה היה זה כמילות צופן. בעפרונו סימן על כמה מהממצאים, כשבסיום הקריאה 'פסק' שאין בית רפואה זה מתאים בעבורו, כי כפי שהוא רואה הם אינם מתמצאים היטב בבעיה. 'צריכים להעביר אותו מיד לבית הרפואה 'תל השומר' אל הפרופסור בן ארי".

כולם נכנסו ללחץ. זה זמן מה שהוא שכב בבילינסון, וכבר נוצרה היכרות עם הרופאים והצוות הרפואי, וכך פתאום לעבור מקום, כשר' זלמן לייב עצמו מחובר למכשירים רפואיים? ! זה לא היה פשוט. זוגתו מרת רייזל פנתה אל הרב 'מפני מה צריכים לטלטלו ולהטרידו? אפשר לעשות כאן את הטיפול'.

הרב לנדא שהיה ידוע כבעל דעה מרצקה, הכה במקלו על הרצפה כשהוא אומר בלהט: "און איך זאג אז מ'דארף עם גלייך פירן אין תל השומר" [=ואני אומר

שיש להעבירו מיד ל'חל השומר'. ובכלל, אל לכם להתערב", אמר, כמרמז שהיות וניתן לו הכוח מהרבי להכריע, אין לאחר זכות לערער על כך.

ברוב פנימיותו ואמונתו הטהורה פנה הרב לנדא לר' זלמן לייב, באומרו: "היילט איר זיך אהינצו, קען איר בלייבן, אבער אייב איר ווילט בלייבן דא דארפט איר אריבער גיין איר תל-השומר" [=אם אתה ממהר לשם (לעולם הבא) תשאר ב"ביילינסון", אך אם אתה רוצה להישאר בעולם-הזה ולהמשיך לקיים תורה ומצוות, תעבור ל"תל-השומר"...].

אנשי הצוות הרפואי ששמעו את הדרישה, הרימו קול זעקה: זה נגד החוק לעבור מבית רפואה אחד למשנהו, ומסוכן להעבירו במצב כזה. חרף כל הטענות סידר הרב לנדא רכב אמבולנס מיוחד שהעבירו לבית הרפואה 'תל השומר', שם עבר את הניתוח על הצד הטוב ביותר. זמן קצר לאחר מכן כבר חזר לאיתנו.

חתנו, הרב אברהם מענדל שי' פרידלנד מוסיף: "בהזדמנות זו יכולתי להכיר כיצד נוגע לרב יעקב לנדא ציווי של הרבי עד פנימיותו. היה זה בשנתיים האחרונות לחייו, ולמרות שהיה חלש מאוד החל לטפס במדרגות בית הרפואה, ולפסוע לאורך הפרוזדורים; מלוויו שראו את הקושי הגדול, הציעו לו שיסתפק בכך; אפשר לזמן אליו את הסגל הרפואי כמו גם את ממצאי הבדיקות. מפני מה - שאלו אותו - צריכים הנכם לטרוח כל כך?

הרב לנדא השיב בהחלטיות האופיינית לו: "אם הרבי ביקש שאומר את דעתי כרב, חובה עלי לבוא למקום. רב שפוסק, צריך לראות על מה הוא פוסק ולהיות נוכח במקום". הפשיטות הזו עשתה רושם רב, כאשר במאמצים עילאיים עשה הכל כדי לקיים את ציווי הרבי בהידור.

הרבי מוסר דרישת שלום להרב לנדא

מספר הרה"ח ר' שלום יעקב שי' חזן: כשאבי, הרה"ח ר' אהרן מענדל חזן ע"ה, אבי הסכתא של הכלה תחי', הי' אצל הרבי ביחידות באחת השנים, קרא לו הרבי לפני שיצא מחדר היחידות ושאלו: "אתה מכיר את הרב [יעקב] לנדא?" אבי התגורר בבני-ברק, וכמובן הכיר את רב העיר החב"די, והשיב בחיוב. אמר לו הרבי: "תמסור לו דרישת שלום..."

סיפורי חסידים שסבא סיפר

הביא תמימים לליובאוויטש

הרה"ח ר' דובער גארפינקל המכונה "בערל קורניצער", נולד בעיירה קורניץ בשנת תרס"ד לאביו הרה"ח ר' בנימין ("בינא הירשליס") ולאמו מרת פייגא. הוריו נמנו על הקהילה החב"דית בקורניץ. בילדותו למד ב"חידר" המקומי ובערותו נשלח ללמוד בישיבת 'תומכי תמימים' בליובאוויטש, שם טיפס במהירות במעלות התורה, הידאה והחסידות עד שנחשב לאחד ממצויני התלמידים.

מי שהביא אותו לליובאוויטש, היה הסבא, הרב יעקב לנדא, שסיפר על כך: "בחדש תשרי תרע"ה, בימי מלחמת העולם הראשונה, נכבשה עירנו על ידי הגרמנים. באמצע החורף חזרתי הביתה ומצאתי כי מפאת ימי החירום נתבטלו ה"חדרים" והנערים נעזבו לנפשם. אספתי נערים מספר וקבעתי עמם שיעורים בגמרא ובמקרא, מהם יצאו אחר כך לישיבת ליובאוויטש – העלם זלמן בן ר' יצחק מיכאל והעלם בערל בן בינא הירשליס. שניהם ברוך השם הצליחו בלימודם".

הנער השני הוא ר' בערל מיודענו, שלמד ב'תומכי תמימים' בליובאוויטש בין השנים תרע"ו ותרע"ז, כאשר לאחר מכן נרד עם הישיבה לקרעמנצ'וג ומשם לחרקוב ולרוסטוב.

הפסיד את המכנסיים...

ר' אברהם ז'מבינער הלך למקווה ונפטר שם ורופא ניסה לעשות לו הנשמה מלאכותית, אך לא הצליח. כששמע על כך ר' מיכאל דווארקין (דער אלטער), אמר (בנוכחות סבא): "וואס האב איך גהערט אז אברהם האט פארלאזן די "הייזן" ... [=שמעתי שאברהם איבד את המכנסיים... (דהיינו שהר הגוף הוא דבר טפל, והנשמה היא נצחית, וממילא גם כשנפטר, איבד רק את הגוף)].

אצל חסיד זה הידיש

הרב ר' יעקב לנדא סיפר פעם: "ביותר אני נתפעל מהעובדה של חסיד אחד שנתחנך בליובאוויטש (וכתב הרבה חסידות מאז) לאחר פטירתו בא בחלום לגי

אנשים, לבנו, ולעוד אחד בלילה אחד, ולכולם אמר לזרז את בנו לקבוע עתים לתורה. ואני מכיר את כל האנשים האלו ושמעתי העובדה מפי בעלי המעשה.

"הרי תראה שאפילו חסיד שכנראה נגמר עם דינו עד שנתנו לו רשות לבוא לעזור על כך. וזהו חידוש, כי מה שראינו כזה אצל הרביים אין כל כך חידוש, שהלא ראינו שהם בעולם אחר. אבל שגם אצל חסידים יהיה כן, זהו חידוש".

קושיית שנפתרו בגין קיום מצוות

כשאמרו לרב לנדא כי בכדי ללמוד עניינים נעלים בחסידות צריכים להיות כלי, אמר: אם עושים הרבה תורה ומצוות אז ממילא נעשים כלי לקבל.

ועל כך סיפר: אחד בא ל"צמח צדק" עם 36 קושיות באמונה. אמר לו ה"צמח צדק" שהוא צריך ששה שבועות כדי להתיישב שתהיה לו עמקות המחשבה בזה, כי הם קושיות עמוקות – אך בתנאי שבאותה עת יתנהג השואל כדבעי בכל תורת ישראל.

אחר הששה שבועות בא אותו מקשן ואמר שיש לו רק 30. אמר לו ה"צמח צדק" הלא באמת 30 אלו הם הקשים ביותר, על כן עבורם אני צריך עוד ששה שבועות ובתנאים הנ"ל. שוב בא המקשן ואמר שנסתלקו לו 30 ונשאר 6 קושיות, ושוב אמר לו ה"צמח צדק" הלא הם הקשים ביותר על כן תחכה עוד ששה שבועות ובתנאים הנ"ל. אחר כך בא ואמר שמתורצים לו כל הקושיות...

על סיפור זה אמר הרב לנדא כי על אף שהמצוות שקיים אותו יהודי היו לשם יכוח, ולא לשמן, בכל אופן אין לשער כוחן של מצוות שמביאים מקודש עליון. ושוב הביא דוגמא מהסיפור הבא:

מעשה בחסידי הרה"ק דוד משה מצ'ורטקוב שבעת נסיעה לרבם אמרו 'לחיים' על יין ולא על י"ש בגלל שהיו עניים, והיה שם יהודי שסר מהדרך והוא עשה מהם ליצנות על כך שהם שותים רק יין ועוד מיני ליצנות. אמרו לו: תבוא לבית המדרש בצ'ורטקוב כשתגיע תהיה בעל תשובה, והוא שתק.

הוא החליט אכן להגיע, ונכנס לבית המדרש וראהו הצדיק, תיכף החל האיש לבכות וביקש טלית ותפילין. אמר הצדיק שלא מצא בו שום דבר שאפשר לתפוס בו להעלותו, רק שפעם אחת נכנס לבית שאכלו בו מאכלי שבת לכבוד שבת קודש, והוא אכל מזה למרות שלא ידע מזה.

צריכים - ממשיך הרב לנדא - ליזהר במצווה שתהיה בכל השלמות. אני תמיד חושב, שהלא חלילה בנוף אם חסר משהו נעשים חיכך אויסמענטש [=לא בן אדם], ואם כן קל וחומר במצווה שעושים כדי למלאת רצון השם יתברך, צריך שיהיה בהידור ובכל השלמות.

ה"צמח צדק" מתיר 30 ענינות ביום אחד

ה"צמח צדק" ביקר אצל זוגתו שהיתה חולה ושאל לשלומה אך לא ענתה לו, וישב לו ה"צמח צדק" על הכיסא בחדר.

נכנס בנו ושאל ל"צמח צדק" מה שלום אמו ואמר לו שאינו יודע כיון שאינה רוצה לספר לי. ניגש הבן לאמו ושאלה מה זה? האם חלילה יש לך רוגז על אבא? אמרה: וכי למה אדבר עמו הלא הוא עשה אותי חולה. הלא יש אצלי שלושים ויש עגונות הזקוקות לישועה.

אמר לה ה"צמח צדק" וכי מה יש לי לעשות? אמרה לו: אם אין יכולים - אין מקבלים על עצמם [בהתכוונה שאם אין ה"צמח צדק" יכול לפתור בעיה כזו אל לו להיות רבי...]. היא היתה בת האדמו"ר האמצעי, והיתה בעלת דעה רחבה ועל כן לא פחדה.

אז יצא ה"צמח צדק" והכניס לחדרו את כל העגונות ולשלושים מהם אמר להם איפה נמצאים בעליהן, ולששה מהן אמר שאין להם תקנה כי אמנם יודע שמתו בעליהן, מכל מקום על פי תורה אין להם היתר כיון שאי אפשר לסמוך כזה על פי רוח הקודש.

ובכדי להסביר למה ה"צמח צדק" לא גילה לעגונות קודם לכן היכן בעליהן, ודיה צריך להיות מה שעשתה הרבנית - סיפר הרב לנדא עוד סיפור:

בעת פטירת אדמו"ר המהר"ש היה בנו אדמו"ר הרש"ב בן 22, ונכנס אחד וביקש ישועה ואמר לו אני יוכל לעזור לך, יצא האיש והיה בוכה. עבר שם אחיו הגדול של הרש"ב, הרז"א, ושמע ממנו עניינו ומה אמר לו הרש"ב, נכנס הוא להרש"ב ואמר הייתכן? אמר הרש"ב להכניס את האיש, ברכו ונושע.

כנראה - הסביר הרב לנדא את שני הסיפורים - היו צריכים שיהיה להם עגמת נפש בכדי להיוושע.

זכיה גדולה

חסיד שהיה 'משכיל' ומכין גדול בחסידות, אמר לו אדמו"ר המתיר"ש ביחידות
כי זכה לכך כיון שפיזר לאביונים קודם התפילה.

תשובה ותיקון

היה מעשה בבעל-הבית אחד שסרח ונולדו לו ילדים מאישה גויה. הוא החזיק
בביתו מלמד שלימד את ילדיו היהודיים.

פעם שמע הבעל הבית איך שלומד עם בניו מספר 'ראשית חכמה' חומר עיון
של מי שיש לו ילדים מגויה וחרה לו מאד. ובעת שנסע המלמד לרבו בעל
התניא, ביקש גם כן לנסוע עמו. ונכנס אצל אדמו"ר הזקן והחל לבכות עד מאוד.

מבחוץ שמעו החסידים את בכייתו וחשבו שמספיקה הבכייה שלו בכדי
שיטופר לו, אולם בעל התניא הפסיק אותו מבכייתו רק לאחר זמן רב. כדי לגמור
את התשובה אמר לו בכואך הביתה העמוד ערום בשלג ותגמור את התהילים.
המלמד בשמעו זאת חשב שבודאי לא יוכל הבעל הבית לשאת דבר כזה שאינו
בגדר אנושי מחמת גודל הקור.

שבו המלמד והבעל הבית לביחס ובעל הבית יצא לומר תהילים בשלג כהוראח
אדמו"ר הזקן, וכאמצע יצא המלמד לראות מה קורה. וראה איך שהבעל הבית
'מזיע' תוך השלג ויהי לפלא.

סוף דבר – כעת אמירת התהילים באו ואמרו לו שאחד מבניו הגויים מת, והוא
לא ענה והמשיך לומר תהילים עד גמירא. אז באו ואמרו לו שכעת הקבורה הבן
השני נכשל, נפל ונהרג גם הוא.

זכר את כל שו"ע הרב

המסדר קידושין בחתונה שלי היה הגאון הרגצ'ובר, עשינו במיוחד החתונה
בדווינסק (עירו של הרגצ'ובר) בכדי שהוא יהיה המסדר קידושין.

בהיותי רב צעיר מאד הוא שאל אותי: מה עם אורח חיים? אמרתי לו שאני
זוכר כל שולחן ערוך הרב (אז ידעתי יותר טוב מעתה). אמר: אם כן זה טוב.

הרב לנדא סיפר פעם על הרד"צ רבי הערש לייב אליקער שהיה חכם גדול. פעם בימי הסליחות אמר 'סלח לנו אבינו אמת כי חטאנו, אבל דרך האב למחול לבן, אם כן אתה מחויב לסלוח לנו'. ונעשה מזה רעש בשמיים ולא היה נוח ליה להבעל דין על כן עשה תחבולה.

איש אחד שבא אליו לראש השנה קיבל מכתב מביתו שנשרף ביתו וכל רכושו גם הוא נשרף, והאיש רצה תיכף להיכנס לרבי כדי לספר לו, אבל כמוכנ שמים הקדוש, ראש השנה, לא הרשה לו הגבאי להכנס, ואמר לו האם לא ידעת כי ביום הזה אי אפשר כלל להיכנס לרבי.

והאיש ביקש עוד כמה פעמים והגבאי סירב לו, עד שבמוצאי ראש השנה כבר לא עזר כוח האיש ההוא מגודל צרתו, ואף על פי כן הגבאי לא רצה להכניסו, באומרו שיש יהודים שהיו פה זמן רב ולא נכנסו עדיין. הנ"ל עשה רעש גדול מחוץ לחדרו של הרד"צ, והלך הגבאי וקרא לבנו של הרבי וסיפר לו שאיש אחד עושה רעש בחוץ ומבזה את כבוד הרבי, והבן, בקנאו קנאת אביו, הרים ידו ונתן מכה לאיש ההוא, לאחר זאת הרבה האיש לעשות רעש.

ושמע הרבי ובא לפתח החדר ושאל על מה הרעש, וסיפרו לו שבנו דבר את אחד האנשים, ואמר: קראו לבני שיכנסו אליו, והבן גרעש ונפתח מאימת אביו ובעל כורחו נכנס. הרבי קיבלו באהבה ואמר לו: אתה אותו בן כפי שהיית קודם.

יאמר כן דסתבלו וראו כי באגרת שקיבל האיש ההוא עם הביטורד הרעה, לא היה שום דבר כתוב בה כלל, רק ציור נקי, והבינו שכל זה היה תחבולת מיצר הרע כדי שיחדנו הרבי על בנו וינעושו ומבטל תענת הרבי כי אב סולח לבן. יתגדל דממת דרבי הבין הדבר והראה לבנו אהבה גדולה, ואדורבה, בזה נסתלק נענת הרבי.

(סיפורי החסידים הם מארכיון הרד"צ ר' בן ציון ש"י גרוסמן והתורה נחמד ל"ו)

לזכות

החתן הרה"ת חיים דוד
והכלה מרת חי' מושקא
שיחיו לנדא

לרגל נישואיהם בשעתומ"צ ביום רביעי, כ"ה כסלו, יום א' החנוכה תשע"ה
יהי רצון מהשי"ת שיזכו לבנות בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוות,
כפי שהם מוארים במאור שבתורה, זוהי תורת החסידות, ויזכו לדור ישרים
מבורך, וברכות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו ילוו אותם תמיד כל הימים

ולזכות הוריהם

הרה"ת שלמה זלמן ומרת חי' בילה שיחיו לנדא
הרה"ת שלום דובער ומרת מרים רוחמה שיחיו מיסולבין
וכל צאצאיהם

ולזכות זקניהם

הגה"ח הרב משה יהודא ליב לנדא שליט"א
רב אב"ד דבני-ברק
והרבנית מרים תליט"א

הרה"ח הרב מיכאל ומרת חנה שיחיו מיסולבין
משפיע אנ"ש נחלת הר חב"ד

הרה"ח הרב שלמה אהרן ומרת ברכה שיחיו הניג

ולע"נ זקניהם

מרת שמחה בת שבע ע"ה מיסולבין,

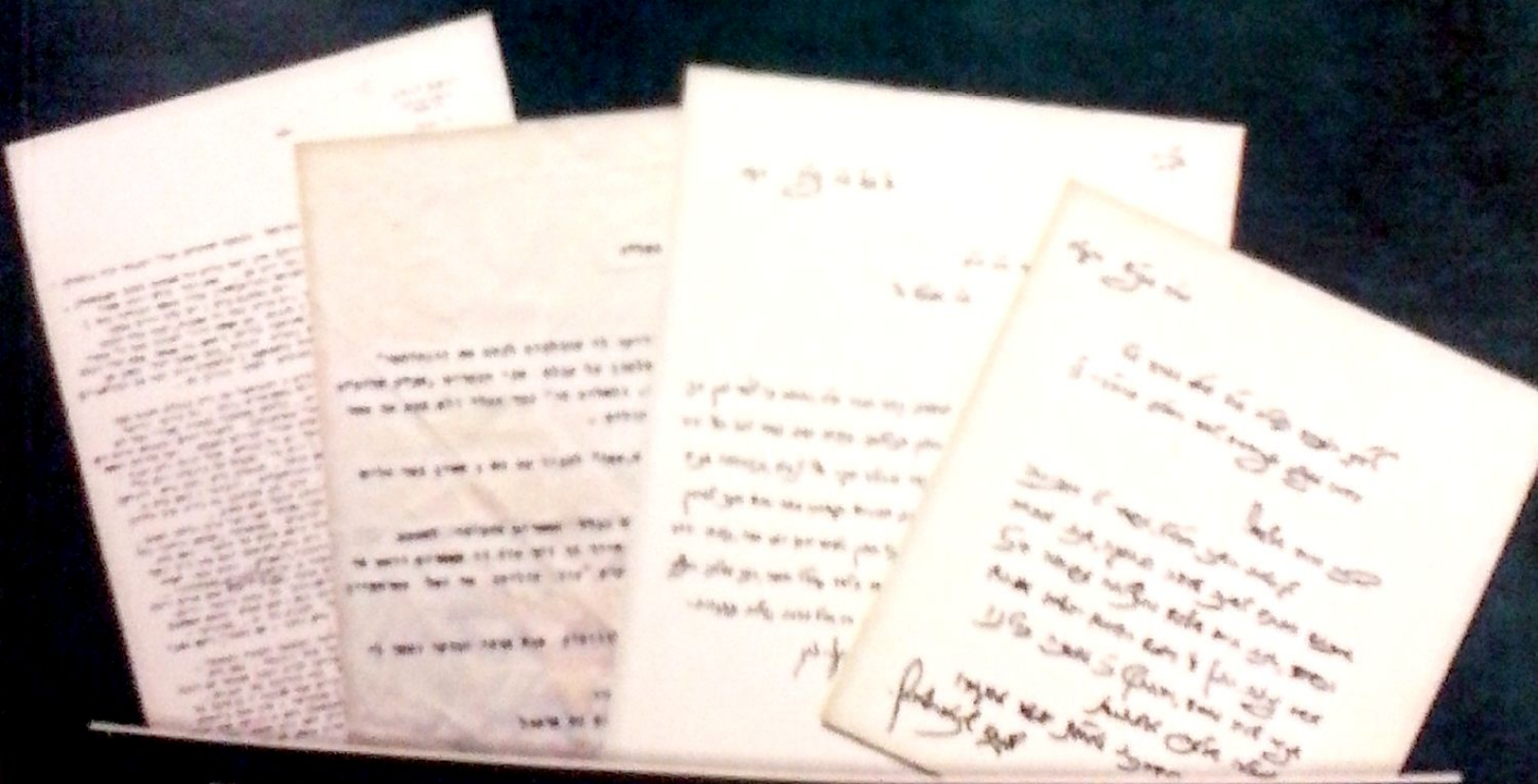
ואביה הרה"ח הרב אהרן מענדל ע"ה חזן

הרה"ח הרב אשר בהרה"ח הרב חיים דוד,

ודעייתו מרת זיסל חנה בת הרה"ח הרב יחיאל יעקב ע"ה וילהלם

הגה"ח הרב יעקב בן הרב משה יהודא ליב ע"ה לנדא

רב הארמון ברוסטוב, ורב אב"ד דבני ברק בשנים תרצ"ו-תשמ"ו

כאשר בעת נוסע למח' המ' ידידי הגעלה וחכי נכבד הרב המפורסם יונדע מחדר"י יעקב
 שי' לנדא, וכארבעה שנים עסק בהתיסדות והנהגת אנגדות תפארת בחורים, בקשתו
 אשר ישם עינו לעיין בדבר זה, ובוה הנני לבקשו להראות לו כל הענין ולדבר איתו עמו
 בזה, כאשר ידבר איש עם רעהו כי ראוי הוא לקיחוב גדול אשר מלבד גדול יחוסב, וזה
 מעלתו העצמי גדולה היא בעל ידיעה רחבה, איש אשר ברבה בו בעל מדות נעלות
 ונשגביות...

מגיד ביק אושרי סידורו רב ירא, ע"ס